Kraków
Do Biblioteki Jagiellońskiej
ul. Anny nr 12

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 25-go Września 1938 r.
ראַדאָם, זונטאָג ער״ה כ״ט אלול תּרצ״ח
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 8 - 15

אַבאָנירונג פאַר קעלץ אויף זייט 7

אַבאָנירונג פאַר אָסטראָוויעץ אָפּאַטאָוו, וויערזשבניק און סביבה — — אויף זייט 7

בעזאָרגט אײַך בעצײַטענס מיט „שטעט" אין שוהל.

מיר מאַכען בעקאַנט אַזוי די מתפללים פון שוהל או בעלי-בתים. אז זיי זאָלען זיך באַצײַטענס בעזאָרגען שוהל, אויף די ימים-נוראים. מיר בעטען אַזוי מענער און אויסקויפען פלעצער און תיכף בעצאָהלען. דאָס זעלבע בריכן ערלעדיגען די יעניגע, וואָס האָבען אייגענע „שטעט". דאָס בעזאָרגען זיך מיט „שטעדט" מוז ווערען ערלעדיקט נאָך היינט. **די אַלטע וואָס וועלען האָבען בעצאָהלט, וועלען בעקומען איינטריטס-קאַרטען** און די וואָס וועלען אַזעלכעס נישט האָבען צו בעווייזן, וועלען נישט אַרײַנגעלאָזט ווערן אין שוהל, אפילו די וואָס האָבען אייגענע „שטעט"

די איינטריט׳ס-קאַרטען פיהרען מיר איין, ווייל ס׳איז פאַראויסגעזעהן א גרויסער געדראַנג צוליב דעם בערימטען **חזן ראַנטאַל,** וואָס וועט דאַווענען מיט א גלענצענדען כאָר אונטער דער לייטונג פון גוט בעקאַנטען דיריגענט **דורמאַשקין.**

מיר בעטען נאָך אַמאָל: בעזאָרגט אײַך מיט די „שטעדט" ביז דעם היינטיגען טאָג. יעדן טאָג אין שוהל פון 7 ביז 9 אָוונד. שפּעטער וועלען מיר נישט אַנערקענען קיין שום טענות און פּרעטענזיעס.

די גבאים פון דער שטאַרטישער שוהל.

אונזערע מיטאַרבייטער, לעזער, אַבאָנענטען, פריינד און בעקאַנטע פון לאַנד און אויסלאַנד ווינשען מיר א גליקליך יאָהר

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע „ראַדאָמער-קעלצער לעבען".

א גליקליך נײַ - יאָהר

צום נײַעם יאָהר ווינש איך מײַנע קרובים, פריינד בעקאַנטע, דעם ראַדאָמער **15 - ער קאָמיטעט** און אַלע שוועסטער און ברידער פון מײַן הײם-שטאָדט ראַדאָם

א גוט, גליקליך יאָהר.

איך ווינש צוהערען פון אײַך גוטע בשורות.

דזשייקאָב דיימאַנט און **פרוי**

ניו - יאָרק.

ערב ראש השנה תּרצ״ח

לשנה טובה

צום נײַעם אָנקומענדען יאָהר תּרצ״ט שיק איך איבער אויף דעם וועג מײַנע האַרציגסטע ברכות פאַר מײַן פאַמיליע, קרובים פריינד און בעקאַנטע, דעם **15-ער קאָמיטעט** און אַלע שוועסטער און ברידער פון מײַן אַלטער הײם ראַדאָם

אײַך אַלע א גליקליך יאָהר, א שנה טובה, ומתוקה

זאָל מען פון אײַך הערען בשורות טובות

זיינוועל גראָספעלד און פאַמיליע

באַלטימאָרע

ערב ראש השנה תּרצ״ח

מײַן ווינש צום נײַעם יאָהר.

פון דער צווייטער זייט ים שיק איך איבער אויף דעם וועג א ווינש צום נײַעם יאָהר מײַנע קרובים, פריינד, בעקאַנטע, דעם **15-ער קאָמיטעט** און אַלע שוועסטער און ברידער פון מײַן געבוירען-שטאָדט ראַדאָם

אײַך אַלעמען א צופרידען גליקליך יאָר

מיר זאָלען דאָ הערען פון אײַך גוטע און פרעהליכע גרוסען

משה ראַדאָמסקי

ניו - יאָרק

ערב ראש השנה תּרצ״ח

בעקאַנטמאַכונג

פאַר ראַדאָם און אומגעגנד

די בעוואוסטע פירמע **ש. פעלדפעבער** אונטער די אָנפיהרונג פון ה׳ **קינצלער,** ראַדאָם, זשעראָמסקי 22, מאַכט בעקאַנט. דאָס איפּ׳ן קומענדיגען **ווינטער-סעזאָהן** איז זי פערזעהן אין א גרויסען אויסוואַהל פון **קאַפּעלושען** פון אַלע בעוואוסטע פירמעס ווי „שלעער", „טשענסטאָכאָוו" „שעלעצקאַ" א. ז. וו. פערשידענע **היטען** פאַר שילער און דערוואַקסענע. וואַרשאַווער און אייגענע אויסאַרבייטונג.

בעמערקונג: פון 1-טען פּאַזשדזשערניק 1938 ווערט די פירמע איבערגעטראָגען אין א גרעסערען לאָקאַל אויף **זשעראָמסקי 30** (פּראָנט)

גלייכצייטיג איז אונזער פירמע פערזעהן אין א גרויסען אויסוואַהל פון: ווייסע פעל, שוואַרצע דובלינעס, ביבריאַלען, נאַטריעסען, פאַקען, פעלצלעך און אַנדערע מוסערוואַרג.

אַדרעס: שעווצקאַ 15.

אַלעס אין בעסטען קוואַליטעט — זעהר ביליגע פרײַזען קומט און איבערצייגט אײַך

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער פריינד

חיים טייכמאַן און **פרוי**

צו דער פערלאָבונג פון זייער טאָכטער

צעשע מיט ה׳ **גוטעק ווילטשעק**

גליק און צופרידענהייט דעם פערלאָבטען פּאָר און נחת די עלטערען

פּאַפּיר און דיקטען - פאַבריק

י. מ. לעסלאַו עם **זעהנע**

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר דעם **ראַדאָמער רעליעף** אין ניו-יאָרק און באַלטימאָרע און אַלע לאַנדסלייט פון יענער זייט ים בפרט די ה״ה משה ראַדאָמסקי, דזשייקאָב, דיאַמענט און ברידער גראָספעלד.

מיר ווינשען זיי אַלע **א גליקליך געזונט יאָהר** און מיר בעטען זיי צו געדענקען אין אונזער אינסטיטוציע.

פערוואַלטונג פון חינוך-ילדים

אין ראַדאָם

Życzenia pomyślności i szczęścia
Rodzinie Wiener
z intencji zaręczyn Ich córki i siostry
Cesi
z p. *Sewkiem Markiewiczem* (Łódź)
składa K. Goldberg

Mądrzy bramini, których słuchać nigdy nie zawadzi
Uczą, że wierzyć nigdy nie trzeba kobiecie
Chyba, że świetne gilzy *„Dla znawców"* doradzi
— Wierz jej wtedy — te gilzy są najlepsze w świecie

Komunikacja Autobusowa

na linii

LUBLIN-ŁÓDŹ

przez Puławy, Radom, Przytyk, Nowe Miasto, Rawę Mazowiecką i Brzeziny

Zawiadamia, że z dniem 5-go września r. b. uruchamia dalsze dwa autobusy. Odjazd z Radomia do Łodzi o godzinie 4^{10} i 9^{15} rano. W Kierunku Lublina o 13 i 21^{15}. Luksusowe 30 osobowe samochody Chevrolet, zapewniają wygodną podróż. Autobusy kursują codziennie.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ראַדאָמער לאַנדסלײַט און דעם ראַדאָמער רעליעף אין אַמעריקאַ. זיי אַלע א גליקליך און פרעהליך נײַ יאָהר מיט אונז צוזאַמען

א דאַנק פאַר׳ן געדענקען תמיד אין אונזער אינסטיטוציע.

פערוואַלטונג פון **הכנסת - אורחים**

אין ראַדאָם.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, ווײַסע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שנײ-ווײַסע פאַרהאַנגען, גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס׳האָט זיך נאָך נישט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זײַן ענטציקט פון דער שנעלער, עקסאַקטער און פאַכמענישער אַרבייט. ס׳ווערט אויך געוואַשען אויף טריקען — ביליגע פרײַזען! — פּינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אײַך

צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפּיג. טעל 19 - 70

פיליעס: זשעראָמסקי 1 טראַוגוטטאַ 11 זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59

ביליג צו וואַשען קאַפּעלושען

יום - טוב פון די היגע באַהן - אַרבייטער

אויף נעכטען און היינט איז פראָ-קלאַמירט געוואָרען דער יום-טוב פון די ראַדאָמער באַהן-אַרבייטער.

נעכטען 6 אָווענד האָט זיך אָנגעהויבען דער יום טוב אויפן לעגיאָנען פּלאַץ (קיילעכדיגער מאַרק) ארום דער געביידע פון דער באַהן - דירעקציע. דער גרויסער פערזאַמעלטער עולם האָט פערפילט דעם פלאַץ און די אַרומיגע גאַסען, וואו די באַהן-אַרבעטער האָבען דורכמאַרשירט, אונטער די קלאַנגען פון עטליכע אָרקעסטערס.

אויפן יום - טוב פון די ראַדאָמער באַהן-אַרבעטער זענען אָנגעקומען בערך 10-טויזענד באַהן - אַרבעטער און בע-אַמטע פון גאַנצען לאַנד.

דער באַהן-מיניסטער אולריך קומט ספּעציעל אַהער אויפן דאָזיגען יום-טוב. דער מיניסטער וועט אַרויסטרעטען מיט א רעדע, וועלכע וועט טראַנסמיטירט ווערען דורכן ראַדיאָ.

צעשלאַגען א יוד יונגערמאַן.

מיטוואָך אָווענד איז דער בעקאַנטער חסידישער-יונגערמאַן משה דאַווידסאָהן צעשלאָגען געוואָרען אויף דער פּאָשאַ גאַס. 5 שילער האָבען איהם פערשטעלט דעם וועג און איינער פון זיי האָט איהם דערלאַנגט א שטאַרקען זעץ אין קאָפּ.

CYRK STANIEWSKICH

וועלט-בעריהמטער צ י ר ק
w KIELCACH Pl. Mar. Focha

דער ג ר ע ס ט ע ר אין פּוילען ניי - איינגעאָרדענטער 4 - זעגעלדיגער צ י ר ק

נאָר 4 ט ע ג

זונטאָג דעם 25 און מאָנטאָג דעם 26 די ערשטע פאָרשטעלונגען

אין דעם שעהנעם פּראָגראַם געפינען זיך: עלעפאַנטען טרעסור. פערד טרעסור, איין אַרטיסט אָהן הענד, די בעקאַנטע קלאָוונען קוקוש און באָבבי און אנדערע אינטערעסאַנטע נומערען.

אַלזאָ ט ר ע פ ע ן ז י ך א ל ע א י ן צ י ר ק אויף די הערליכע פאָרשטעלונגען.

דינסטאָג און מיטוואָך

צו צוויי פאָרשטעלונגען 4.30 און 8.30

ד א מ ע ן ב ח נ ם

דער קאַוואַליר קויפט איין בילעט און האָט רעכט מיטצונעמען איין דאַמע.

דער זוויערזשיניעץ איז אָפען אַלע טאָג פון 10 ביז 7 אָוונעד. איינטריט 25 גר.

איך האָב די עהרע צו מעלדען מיינע ג' קליענטען, דאָס די וועלט בערימטע פאַבריק פון זייגער'ס „O M E G A“ האָט מיר איבערגע-געבען דעם פערקויף פון אלע סאָרטען זייגער'ס מיט די פירמע „OMEGA“.

גלייכצייטיג ווינשע מיינע קליענטען אונד פריינד א כוח"ט.

Sz. Kaner, Kielce, ul. Pierackiego 8

א הארצוגען מז"ט ווינשען מיר אונזער ג' פריינד שמואל יעקב ל ע ש נ י צ ק י און פאַמיליע צו דער פערלאָבונג פון זייער ל. ט אָ כ ט ע ר

ס א ב י נ ע מיט ה' א ב ר ה ם ג ר א ו ס

קעלץ

יוסף וויאַנטשקאָווסקי און פרוי.

דעם פריינד משה ראַדאָמסקי

א כתיבה וחתימה טובה און א גליקליך יאָהר

ווינשט ביילעסטע פישמאַן.

Jeśli mydło, to mydło «Trójka»

Wyroby żelazne
Papa i Cement

R. MARGULES

Radom
Kozienicka 6
Telefon № 15-11

היינט דער פייערליכער אַקט פון איבערגעבען דעם אַעראָפּלאַן פון דער פירמע „לודוויקאַ“ אין ראַדאָם

מיר האָבען שוין געשריבען, אז די היגע יודישע גאַרבעריי „לודוויקאַ“, פון מאַטיאַס הענדלער עט קאָמפּ. האָט געשאָנקען א סאַניטאַר-אַעראָפּלאַן פאַר דער פּוילישער אַרמעע, אין דער ווערטה פון העכער 30 טויזענד זל.

היינט איינס נאָכמיטאָג קומט פאָר אויפן פליה-פלאַץ אין סאַדקאָוו דער פייערליכער אַקט פון איבערגעבען דעם אַעראָפּלאַן דער ליגע פאַר לופט - פערטיידיגונג.

אין דער פייערונג וועלען זיך בע-טייליגען גענעראַל בערבעצקי, פאָר-שטעהער פון דער מאַכט, פון דער גע-זעלשאַפט און פון דער פּרעסע.

צווישען די פערבעטענע געפינט זיך אויך אונזער רעדאַקציע.

פון דער שטאַטישער לאַזשניע וועלען קורסירען היינט האַלב צוועלף אומזיסטע אויטאָס, וואָס די פירמע האָט ספּעציעל רעזערווירט.

א כתיבה וחתימה טובה.

ווינשען מיר דעם ראַדאָמער רעליעף אין אמעריקא און אלע ראַדאָמער לאַנדסלייט און בעזונדערס די די ה"ה דזשייקאָב ד י י מ אָ נ ט, משה ר א ד א מ ס ק י און דעם ראַדאָמער קאָמיטעט פון באַלטימאָרע.

מיר בעטען זיי צו געדענקען אין אונזער נויטבעדערפטיגע אינסטיטוציע.

פערוואַלטונג
פ"ן קימפעטאָרען - פעראיין אין ראַדאָם.

א כתיבה וחתימה טובה.

ווינשען מיר די ראַדאָמער לאַנדסלייט אין ניו - יאָרק, באַלטימאָרע, וואַשינגטאָן און דעם פעראייניגטען ראַדאָמער רעליעף אין ניו - יאָרק

א גליקליך יאָהר אייך אלעמען

די פערוואַלטונג
פון בית-יתומים און מושב-זקנים
אין ראַדאָם.

צום נייעם יאהר

שיקען מיר איבער די בעסטע ב ר כ ו ת צו אונזערע ראַדאָמער לאַנדסלייט און צום ראַדאָמער רעליעף אין די פעראייניגטע שטאַטען

זאָל דאָס נ י י ע י א ה ר

ברענגען גליק פאַר אייך און פאַר אונז,

פערוואַלטונג פון דער געזעלשאַפט „טאָז“ אין ראַדאָם.

דעם ראדאמער רעליף

אין ניו - יאָרק

און אלע ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אמעריקאַ

שיקען מיר איבער גליקווינשען צום נייעם יאָהר

די הילפס - קאַסע

ביים פעראייניגטען ראַדאָמער רעליעף אין ניו-יאָרק.

א גליקליך יאהר

ווינשען מיר צום נייעם יאָהר דעם פעראייניגטען ראדאמער רעליעף אין ניו-יאָרק און אלע ראדאמער ל אַ נ ד ס ל י י ט אין ניו - יאָרק, באַלטימאָרע, וואַשינגטאָן און בכלל אַלע אונזערע בני-עיר, וואָס געפונען זיך מעבר לים.

דער ראַדאָמער 15-ער קאָמיטעט

ביים ניו - יאָרקער רעליעף.

Cesia Tajchman Radom
Gutek Wilczek Sandomierz

Zaręczeni

Radom we wrześniu 1938

א הארציגען מזל-טוב מיינע ליבע שוויגער עלטערן צו דער פערלאָבונג פון זייער ליבע טאָכטער

צעשע מיט ה' נוכעק ווילטשעק

דעם יונגען פּאָר א גליקליכע צוקונפט און די עלטערן נחת

נפתלי טוכמאַן

איך האָב דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען מיינע געערטע קונדען דאָס איך האָב צוריק געעפענט א מאַנופאַקטור געשעפט

פ. ג. גאָלדפאַרב

זשעראָמסקיעגאָ 25
א י ן ה ו י ף

וועלכעס איז שטענדיג רייך פאַרזעהן אין א אויסוואַהל פון די מאָדערנסטע און בעסטע שטאָפען ווי: ק א מ ע נ ג א ר ן, ש ע ו י א ט ן און פאַלטאַנס פון די בעסטע ביליצער און טאָמאַש. פאַבריקען.

די סחורות פערקויף איך צו זעהר ביליגע פ ר ײ ז ע ן און גוטע ב א ד י נ ג ו נ ג ע ן.

האָפענטליך וועלן מיינע געערטע קונדען באַזוכען מיין געשעפט.

פאַרזיכער אייך רעעלע און גוטע באַהאַנדלונג.

מיינע ג. קליענטען ווינש איך א כתיבה וחתימה טובה

מיט אכטונג פעלטע גאָלדפאַרב

למר משולם פינקעלשטיין
לארוסיו עם בחירת לבו
דאָברע זינגערמאַן
ברכותנו החמות הלבביות
יהי רצון שצעדו זה יהיה מאושר
מענדיל אייזענבערג ורעיתו

אונזער ג. קליענטעליע און אונזערע פריינד און בעקאַנטע ווינשען מיר צום נייעם יאָהר

א כתיבה וחתימה טובה

פ י ר מ ע „Amerycanka“

ל. ווייסבראָדט טראַאוגוטאַ 62.

Bank Udziałowy Spółdz.

Radom, Żeromskiego 9.

ווינשט אַלע מיטגלידער און קלינטען

א כתיבה וחתימה טובה

צום נייעם יאָהר ווינשען מיר אונזערע ג. קונדען און אונזערע פריינד און בעקאַנטע

א כתיבה וחתימה טובה
און א גליקליך יאהר

פ י ר מ ע א. טענענבוים
פאַפּיר-געשעפט וואַלאָווע 3

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשט אַלע ג. קונדען און פריינד ד י פ י ר מ ע

Fabryka świec i Pasty
“METROPOL“ sp. z.o. o.
Radom Moniuszki 21 tel 18-78

עס איז נויטיג א יונגעל

צו ביוראָ-אַרבייט אין אייזען - געשעפט

פון י. מ. ראָזענבערג טיבלאָ 3

יודיש טעאטער

דינסטאָג מוצאי יום טוב טרעט אויף אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“ איינע פון די בעסטע יודישע טרופּעס. אין אַנסאַמבל געפינט זיך א גרויסע צאָל.

וואָס האָט געשפּיעלט מיט מאָריס שוואַרץ, ווען ער איז געווען אין פּוילען.

עס ווערט אויפגעפיהרט „גאָט, מענש און טייוועל“ פון יעקב גאָרדאָן, בעאַר-בייט און רעזשיסירט דורך מאָריס שוואַרץ.

די נעמען פון די אַרטיסטען, ווי א. ליפּמאַן, שאַפּיראָ, שעפטעל, קורץ גרודבערג, א. א. רעדען גענוג פאַר זיך

DOMOWA UROCZYSTOŚĆ

wtedy dopiero ma podniosły nastrój, gdy do stołu podawana jest luksusowa herbata marki BELL TEA Z DZWONKIEM

Zachwycający kolor, wykwintny aromat, i b. wydajna.

דינסטאָג מוצ. יו"ט
דעם 27 ה. ח. 9 אווענד
נאָר
נאָר 1 פאָרשטעלונג פון דער
געוו. מאָריס שוואַרץ-טרופּע
„גאָט, מענש און טייוועל“
3 אַקטען, 4 בילדער פון יעקב גאָרדאָן

ס'בעטייליגען זיך די בעריהמטע אַרטיסטען:
משה ליפּמאַן, ע. ליטין, נאַטאַליאַ ליפּמאַן, שאַפּיראָ, ריבאַק, ס. שעפּסעל, ג. גרודבערג גאָלדבערג.

פון שטאָדט-ראַט

דאָנערשטאָג קומט פאָר א זיצונג פון שטאָט-ראַט מיט פאָלגענדן טאָג-אָרדנונג: וועהלען דעלעגאַטען אויף דער וואַל-פערזאַמלונג פון ראַדאָמער קרייז און בעשליסען וועגען דער הלוואה פון 20 טויזענד זל. אויף בויען פאָלשעכנע שולן.

וואָס שייך דעם ערשטען פּונקט, וועלען די דעלעגאַטען פון דער זעלבסט-פערוואַלטונג וואַהרשיינליך רעפּרעזענ-טירען זייערע פראַקציעס. די פּ. פּ. ס. וועט שיקען 12 ראַטמענער; דער ווירט-שאַפטליכער בלאָק 3 און די יודישע ראַטמענער-קאָלאָ — 4.

תרצ"ח און תרצ"ט בעגעגענען זיך שוין אין וועג

לא תרצח! — דאס נייע יאהר הייסט נישט מעהר תרצח —

דאס יאהר תרצ"ח איז א טרויעריגע דאטע אין יודישען לעבען. דאס יאהר לאזט אונז איבער א ירושה פון צרות און פיין אהן א שיער. תרצ"ח געהט שוין יעצט אוועק און דאס נייע יאהר תרצ"ט קומט אן. מיר שטעהען יעצט אויף דער שוועל פון אלטען און נייעם יאהר און מיר זענען צוטומעלט און דערשראקען. דאס אלטע יאהר בעווייגען מיר און פארן נייעם יאהר ציטערן מיר. מיר האלטען פערשלאסען די אויגען און האבען מורא צו קוקען אין פנים פון דעם נייעם און יונגען גאסט, וואס קומט זיך דא בעזעצען ביי אונז אויף גאנצע 365 טעג.

א שווערען, ביטערען בילאנס ציהט אונטער תרצ"ח. יעדעס בלעטעל איז אדורכגעווייקט מיט יודישע טרעהרען. יעדער אות פון אלטען בילאנס איז דורכגעדרונגען מיט וועהטאג און יסורים און יעדער ציפער רעדט מיט א שניידיגע שפראך, וואס מאכט פיבערען אלע רמ"ח איברים און שס"ה גידין. דאס נייע בוך פון תרצ"ח ווערט ערשט געעפענט. אלע בלעטער זענען נאך ליידיק, זענען נאך ניי און פריש. אבער מיר שרעקען, מיר ציטערען, ווייל ווער ווייסט וואס די פעדער פון יודישען שיקזאל גרייט דארט אריינצושרייבען.

דער איינציגער אויפהאלטונג'ס-כח איז אונזער אמונה, אונזער בטחון, אז נאך איז די זון אינגאנצען נישט פערלאשען געווארען. זי איז בלויז ארומגענומען מיט א געדיכטע פינסטערע כמארע, וואס וועט זיך סוף כל סוף מוזען שפאלטען און ס'וועלען אדורכשפיזען ליכטיגע שטראהלען, וואס וועלען היילען אלע ליידענדע און ערמוטיגען אלע געפאלענע.

מיר זינקען אין טיפסטען אבגרונד פון יאוש, אבער פון דארט, פון ממעקים, שלעפט אונז ארויס אונזער בטחון, וואס איז אויך דער בטחון פון אלע אינטערדריקטע, פון אלע פערפאלגטע און גערודפ'טע. א דאנק דעם דאזיגען כח פון בטחון עגזיסטירען מיר, לעבען מיר און געהען נישט אונטער. אמת, מיר ראנגלען זיך, אמת, אז איבער אונזער פיינליכען קיום פלאטערט די מעפיסטאפעל-שווערד, וואס האט שוין פיעל פערלענדט פון אונז. אלץ איז אמת. אבער דער גרעסטער אמת איז, אז מיר זענען געווען זענען דא און וועלען זיין.

הלוואי זאל אזוי זיין!

מיר בעדויערען נאר די רשעים, וועלכע וועלען פון זייער אייגענער רשעות א מאל געשלאגען ווערען. ביז דאן קעמפען מיר פאר אמת און גערעכטיגקייט. מיר קעמפען נישט מיט פיזישער גבורה, מיט פייער און שווערד. אונזער קאמף איז א פאסיווער ווידערשטאנד, וואס בעשטעהט פון דערהאלטען אונזערע פאזיציעס און נישט לאזען זיי אומווארפען. מיט אונזערע לעצטע מעגליכקייטען שטארקען מיר אונזער עקאנאמיש-ווירטשאפטליכע עקזיסטענצען, פורעמען אונזער געזעלשאפטליך לעבען און מיר בערייכערען אונזערע קולטור-אוצרות.

איבער אונזערע קעפ פייפט א זאוויערוכא און אין דער וואקכאנאליע פון רשעות בויען און שאפען מיר. יעדער יודישער ישוב, דער קלענסטער יודישער קיבוץ, אויף וויפיעל ער זאל זיך נישט טרינקען אין א מבול פון גיפט און שנאה, לאזט זיך נישט בעצווינגען פון יאוש, נאר טוט, ארבעט און שאפט. די שטערער, די פערניכטער טוען דאס זייעריגע, אבער אויך מיר שטעהען נישט אב און טוען אונזער עובדא, כדי אויפצוהאלטען אונזער קיום, אונזער לעבען און עגזיסטענץ. אזוי זעהט אויס די יודישע לאגע אין אנדערע לענדער.

אויך דא טוט יעדער שטאט און שטעדטעל. איינער ווייניגער איינער מעהר און צוזאמען שטרענגען מיר זיך אן, כדי צו שיצען אונזער עקזיסטענץ. און בלייבען שטעהן אויף די פיס, נישט טוענדיג דערביי קיינעם קיין שלעכטס.

מיר וועלען נ י ש ט ר ע ד ע ן פון אנדערע שטעדט. לאמיר נעמען למשל אונזער ראדאם און מיר וועלען אויפצעהלען א גאנצע רייהע אינסטיטוציעס, וואס יעדע פון זיי האט א גאנץ יאהר געשלעפט מיט שווייס און אנגסטען דעם שווערען באגאזש פון זיין טעטיגקייט, ביז זי האט דערצויגען צום נייעם יאהר תרצ"ט. יעדע פון זיי קען פערשטעלען א בילאנס פון א סך אבגעטוענע ארבייט פארן יודישען צבור דא, אבער נאך א שווערערען בילאנס פון פראצע און אנשטרענגונג, כדי אליין צו קענען שטעהן אויף די פיס.

מיר וועלען אנהויבען פון די פילאנטראפישע אינסטיטוציעס. ווי: בית-יתומים, מושב-זקנים, לינת-הצדק, טאז, חינוך-ילדים, קימפעטארען-פעראיין, הכנסת אורחים, תלמוד-תורה. פרעגט ביי יעדען פון זיי, וואס ער האט איבערגעלעבט אין תרצ"ח, ווי אזוי ער האט געשטיקעוועט און מיט וואסערע קונצען ער האט צונויפגעשטעלט זיין בודזשעט — און איהר וועט שטוינען. יעדער פון זיי טוט א גרויסע און נוצליכע ארבייט, אבער ווי אזוי ווערט דאס געמאכט? אדרבא, פרעגט זיי, איהר וועט זיך דערוויסען ממש נסים, פונקט ווי אונזער יודיש לעבען איז מיט נסים און מיט אויסדויער-קראפט. אבער די מענשען ווערען נישט מיד, נאר שפאנען זיך איין אין יאך פון בריית-פערצווייגטער הילפס-ארבייט.

עס פעדינט בעזונדערס צום גוטען דערמאנט ווערען דאס יודישע שפיטאל. איצטער וואו זענען די ווירטשאפטליכע און קאנסטרוקטיווע אינסטיטוציעס, ווי: גמילת-חסד-קאסעס אויף טראאוגוטא און אויף סקארישעווסקא גאס, די הילפ'ס-קאסע פון ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק, „ארט", (אגב געעפענט היי-יאהר) האנדווערקער-פערבאנד פון רוויינסקא, האנדווערקער-קלוב פון וויטאלדא, סוחרים-פעראיין, קליינהענדלער-פערבאנד. קאאפעראטיווע בענק ביי די ציוניסטען און קליינהענדלער-פערבאנד.

אויך די ווירטשאפטליכע גרופע איז נישט ווינציגער וויכטיג. אויך זיי זענען בעשאפען געווארען פאר דער טובה פון דער ארטיגער יודישער געזעלשאפט. זייערע פונקציעס קרייצען זיך נישט, ווייל יעדער האט עפעס וואס צוטוהן און אויך נישט איינער פון זיי האט געפיהרט א פערצווייפעלטען געראנגעל ביז ער איז אריינגעטרעטען אין נייעם יאהר תרצ"ח.

מ'קאן אויך נישט אדורכגעהן די קולטורעלע פלאצובקעס, וואס בעשטעהן פון די ביבליאטעקען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (זשעראמסקי 25) פרץ-ביבליאטעק (זשעראמסקי 14) ביי די האנדווערקער פון רוויינסקא. אמת, דאס איז נאך נישט אלץ. דער געביעט פון קולטור-טעטיגקייט בעדארף אונבעדינגט אויסגעברייטערט ווערען. אלענפאלס אנ'הוצלה פורתה איז עס. עפעס ווערט פארט געטוהן און לאמיר האפען, אז איבער א יאהר וועלען מיר קענען ברענגען א בעסערען גרוס פון יודישען שול-וועזען און בעריכטען פון מעהר קולטורעלע אויפטוהונגען ביי אונז אין שטאדט.

די ספארט-בעוועגונג ביי דער היגער יודישער יוגענד איז א שוואכע, זי איז דאך פארהאן. א בעווייז, אז די יוגענד רעזיגנירט נישט פון פיזישער ענטוויקלונג. די ספארט-קלובען „הפועל", „יוטשניא", „נורדיה" און „גוויאזדא", בעשטעטיגען דאס. אין הכי נמי. ס'איז א טראפען אויף יעדען געביעט אין אנבליק פון אונזער טראגישער ווירקליכקייט, אבער צוריקגעשמועסט, טאקע אין אנגעזיכט פון דער יעצטיגער ביטערער צייט, איז אפילו דאס אויך א זאך. וואס מ'קאן נישט באגאטעליזירען. עס דינט אלס בעווייז, אז מיר פאלען נישט ארונטער דעם יאוש און עס וועקט גלייכצייטיג האפנונג אויף א בעסערען מארגען.

בן-דוד.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA
DOBRA KAWA

עגזיסטירט 112 יאהר
FABRYKA SUKNA
KAROL JANKOWSKI i SYN
BIELSKO
אייגענער פאבריקס-לאגער אין ראדאם
Zeromskiego 33 tel. 23-05
א ריזיגער אויסוואל פון די מאדערנסטע
דאמען און הערען-סחורות
העכסטע קוואליטעט צו שטרענגע פאבריקס פרייזען
עגזיסטירט 112 יאהר

BROWAR PAROWY
J. SASKI
w RADOMIU
poleca piwo
„E L"

ל. ראדאל

פערלע'ס העלדען

א ראדאמער • בילד •

תמיד ווען איך בין אין ראדאם קומט מיר אויס צו בעגעגענען עמיצען פון זיי. פריינד ווייזען מיר אין גאס:

— אט דער מיט די טונקעלע ברילען אויף די אויגען איז „יונה"; אט די דאמע איז „רוכטשע" און אט די אלטע יודענע מיט'ן טיכעל איז „מרים"... די פרומע מרים. און אט איז...

אזוי כסדר ווי אויף א פילם-לענטע ווייזט מען מיר די לעבעדיגע געשטאלטען פון יהושע פערלע'ס העלדען. ס'שארען זיך ארויס די בעקאנטע פיגורען פון „יודען פון א גאנץ יאהר" און פון „די גילדענע פאווע". אבער דא איז עס נישט שפיעל. טאיז ווירקליכקייט.

ראדאמער יודען מיט א שטיקעל זכרון קאנען בלייבען שטעהן ביי א בלעטעל פון פערלע'ס א דאמאן און אייך זאגען פון אויסענווייניג, וואס „עס געהט ווייטער"... דער סיפור-המעשה איז זיי בעקאנט.

שטיקער ליטעראטור אויף דער גאס... עס אינטריגירט, עס רייצט דאס אויג. ס'דוכט, ווי די העלדען וואלטען זיך ארויסגעכאפט פון די ביכער און שפאצירען זיך אין דער גאס. אט פאר דיינע אויגען.. אט זעהסטו דאך זיי... אט רעדסטו דאך מיט זיי...

אנומעלט האט מען מיר אנגעוויזן אויף איינעם פון פערלע'ס אריגינעלסטע טיפען: שמואל מעקלער. דאס איז א פאלקסטימליכער כיטרע יוד, א פריצישער מעקלער, א מחיה'דיגער עם-הארץ, אבער פול מיט לעבען און מיט גוטע פשוט'ע ווערטלעך. שוין איבער די שמונים, דער דאזיגער שמואל מעקלער. דעם 50 יעהריגען יובל פון זיין פאך האט ער שוין געפראוועט. דאך שטעהט ער ווייטער אויף איינעם פון די ראגען אויף לובלינער גאס און היט אב זיין פאזיציע.

פראקטיש האט ער גארנישט פונ'ם שטיין, אבער די פיס ציהען איהם שוין צום דאזיגען ארט. ער וויל נישט איבערגרייסען די „חזקה"... שטעהט ער אזוי אנגעטהון אין א קורץ רעקעל, וואס האט שוין א פיאלעט-קאליר פון אלטקייט. פון הונטער'ן רעקעל זעהט זיך ארויס דער קאלנער פון א ווייבערישען טוועטער, וואס פערדעקט דאס שמוציגע געל-ווייס העמד. אביסעל פערדעקט אויך די געדיכטע בארד, וואס איז שוין גראה אין דדיטען גלגול... דאס טוכענע היטעל זיצט האלב אויפ'ן קאפ און האלב אויפ'ן שטערען. אבער דאך זעהט מען דייטליך ארויס די קלוגע, נאך מיט גלאנץ, בלויע אויגען. זיי קוקען נישט אין הימעל ארויף, נאר אויף דער ערד: אפשר וועט זיך פארט בעווייזען עפעס א אלטער בעקאנטער פריץ.

און אזוי ווי פריצים בעווייזען שוין זעלטען, פערהאלט ער דערוויייל ווער עס לאזט זיך. א נדבה בעט ער. „נישט חלילה פאר זיך" פערענטפערט ער זיך.

— איהר זענט א היגער, דוכט זיך?

— לאז איך זיך בכיוון דורך איהם פערהאלטען.—וואס ניינז בעט איך אייך איבער. מיר קענען זיך אוודאי „ז'ווידזעניא"... א נדבה דארף איך... נישט פאר מיר... פאר א פרעמדען... אט זעהט כ'האב שוין א פאר גילדען. ס'פעהלט צו א קלייניגקייט...

גיב איך אים א נדבה און ער ווערט מיט מיר באלד שטארק היימיש:

— נו יא, כ'האב דאך באלד געוויסט, אז כ'האב צו טון מיט א „פאזשאנדנע" מענש. מיין אויג נארט מיך נישט אפ... וואס יאך האב שוין אדורכגעמאכט! היינט איז שלעכט. אבער פאר דער מלחמה זענען געווען צייטען. יאך האב געהאט פראקורארען, סענדזשעס, פריצים. דעם סאמע גובערנאטאר זאסאדקא האב יאך געהאט! פערדינט ביי זיי א סך געלד... ז'האבען דאך געדארפט אויף הולטייען...

ווען ער רעדט וועגען גובערנאטאר זאסיאדקע איז ער פול מיט בעגייסטערונג. ער לאזט אראב די הענד און גלייכט זיך אויס, ווי א סטרונע. ס'דוכט זיך איהם, אז ער שטייט פארן גובערנאטאר. דויערט עס אזוי א ווייל'ע, ביז ער כאפט זיך, אז דאס איז בלויז א חלום. דאן צעשמייכעלט ער זיך פערשעמט און גיט א זיפץ.

ער וויל בשום אופן נישט פערלאזען דעם פאסטען. ווי א געטרייער סאלדאט רירט ער זיך נישט פון ארט. פערדינען, פערדינט ער טאקע נישט. ער ווייסט פארוואס. „די פאדאטקעס זענען אין אלעם שולדיק". אזוי זאגען איהם אויך די פריצים, מיט וועלכע ער כאפט נאך היינט א שמועס'ל.

— ז'דערקענען דאך מיך — זאגט ער מיט צופרידענהייט — אנומעלט איז פארבייגעגאנגען א פריץ, האט ער מיך בא"ד דערקאנט. כ'נעם אראפ ס'היטעל: „דזיענדאברי יאשניע וויעלמאזשני פאניע". דער פריץ דרעהט זיך אויס און שרייט אויס: „שמול יעשטשע זשיע!", „יאק שען שמול מיעוואז". דערציילט איך דאך אודאי, אז ס'איז נישט גוט: „זשלע, יאשניע פאניע, זשלע!" נעמט ער ארויס א צענער גילדען און דערלאנגט מיר: „טשעבא, שמולא וויראטאוואטשז" האט ער געזאגט...

— כ'פערקירעווע ס'געשפרעך אויף אנדערע רעלסען. מיך אינטערעסירען פערלעס העלדען. דער אלטער מעקלער דערציילט: „ווערז יונה. ער איז היינט אנ'אדיר. א גרויסער גביר... ר' האט צוויי קאמעניצעס... דוכטשעז אוי זי איז אמאל געווען א גביר'טען! יונה האט דאך ביי איהר געארבייט. היינט גיט ער איהר געלד. ר'האט זי ערשט אוועקגעשיקט אין באד... מיין איידעם איז אין פאריז, א דאמסקע שניידער איז ער. ער האט זיך זעהר גוט... און מיין ווייבז מריםז זי איז שוין אנ'אלט מענש. אריבער די אכציג שוין, אנ'אלט מענש...

ער רופט כסדר אן בעקאנטע העלדן, נאטירליך ביי זייערע אמתע נעמען. כ'האב שוין אנגענומען גרוסען פון אלע וויכטיגסטע פערלעס העלדען. לאמיר אים אויף פרעג טון וועגען „אים אליין".

— און יהושע געדענקט אירז

דער אלטער גיט וואוילעריש א שאקל מיטן קאפ און ענטפערט:

— יהושע פון ווארשאז ס'פרעגט איר עפעס, צי כ'קאן אים. ער „ביוועט" דאך א סך מאל אין ראדאם, אבער צו דער משפחה קומט ער נישט...

און ארומקוקענדיג זיך אויב קיינער הערט נישט גיט ער צו אויפן אויער:

— ר'איז א גרויסער גביר, יהושע, ער פערמאגט אפשר צוויי הונדערט טויזענד! ער ארבייט אין א מיהל...

— מ'זאגט דאך, אז ער שרייבט עפעס, יהושעז — פרוב איך דערגיין, צי ער האט א ידיעה אין די דאזיגע ענינים.

— וואס ער שרייבטז אודאי שרייבט ער אין די ביכער פון די מיהל...

— און אין די צייטונגענז—פרעג איך.

— יא. כ'האב געהערט. ער שרייבט ניבי אין די גאזעטען וועגען דאס און יענץ... עפעס מעשה-ביכער. ער האט א גוטען קאפ דער יהושע. אין דער מיהל האלטען זיי פון אים א וועלט... א גוטער קאפ..

פונדערווייטענס האט זיך דערנענטערט עפעס א אלטער פריץ אין א גרינעם מאנטעל מיט א גרינעם היט. שמואל האט מיך שנעל אפגעזעגענט מיט „כבעט אייך איבער" און אקייגענגעלאפען דעם פריץ. זיין אלט פנים האט זיך צושמייכעלט און אראפציהענדיג ס'היטל, האט ער זיך געבויגען:

— דזיענדאברי, יאשניע פאניע!...

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach w
Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym Sp.Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

יודען זאָלען געהען מיט דער ווייסעל!...

(אַ חסידיש ראש-השנה-מעשהילע)

מאיר הערץ.

צום אַלטען גערער רבי'ן, דעם „חידושי-הרי"ם", איז אויף יעדען יום-טוב געקומען אַ גרויסער עולם חסידים, אָבער נאָך גרעסער איז ער געווען אויף ראש-השנה. שוין מיט עטליכע טעג פריהער האָט דער מאַרק אין גער נישט געריהט. פיהרען מיט בריקעס זענען אָנגעקומען פיעל געפּאַקט מיט חסידים. דער טומעל און דער גערודער איז געוואַקסען וואָס אַמאָל אַלץ שטאַרקער.

ערב ראש-השנה האָט ז'אָס שטעטעל שוין נישט געריהט פון בעגינען-אָן. דעמאָלט זענען אָנגעקומען די פּערשפּעטיגטע. יעדעס הויז איז געוואָרען פערוואַנדעלט אין אַנ'אכסניאַ און אַלץ האָט זיך געטונקען אין שפע.

יום-טוב ביים דאַוונען איז דער עולם געווען אַזוי גרויס, אַז מען איז געשטאַנען אויף די פענסטער און געהאָנגען מיט צוגעבינדענע גאַרטלען אויף די ספרים-שענק און אויווענס. אַ סך האָבען געמוזט בלייבען אינגאַנצען אין דרויסען, אויפ'ן „חצר".

אין יענעם יאָהר, פון וועלכען עס ווערט דערצעהלט, אין דער „חידושי הרי"ם" ביי די תקיעות שטאַרק צורודערט געוואָרען, מחמת די תקיעות האָבען כסדר זיך פערהאַקט אַזוי. אַז אויפ'ן אָרט פון בעל-תוקע ר' אהרן אָזשעראָווער, וועלכער האָט שוין יאָהרען לאַנג געהאַט אַ חזקה צו זיין בעל-תוקע ביים חידושי-הרי"ם, האָט געמוזט געהן בלאָזען אַ צווייטער. צום סוף האָט דער חידושי-הרי"ם אַליין גענומען דעם שופר, אָבער אויך דאָ האָט זיך דער שטן, אפנים, קנאַפּ-וואָס דערשראָקען. אַנ'אימה'דיגע שטילקייט האָט אַרומגענומען אַלץ און אַלעמען. דער שופר איז געגאַנגען פון האַנד צו האַנד אפשר אַ גאַנצע שעה צייט, אַזוי, אַז כמעט יעדער חסיד האָט איהם געהאַלטען און געפּרובט בלאָזען. מ'האָט געפּרובט אַ צווייטען, אַ דריטען, אַ פיערטען, אַ פינפטען, שופר — עס איז אָבער געשעהן דאָס זעלבע - אַלע שופרות זענען ווי פערשטאָפּט געוואָרען; עס האָט אַזוי געדויערט אַ לאַנגע צייט, ביז מ'האָט מיט כל-הכוחות קוים אַרויסבעקומען פון אַ שופר עטליכע גאַנצע תקיעות אָהן אַ פגם.

נאָך התקיעות, ביז מוסף, האָט ר' לייב פּשיככער, ווי זיין שטייגער אַלע יאָהר געוואָלט זיך לאָזען הערען מיט זיינע ניגונים. האָט דער חידושי-הרי"ם אַ מאַך געטהון מיט דער האַנט, ווי איינער זאָגט: מען דאַרף נישט...

איז דער עולם נאָך אומרוהיגער געוואָרען און איינער האָט דעם צווייטען אָנגעקוקט פערוואונדערט.

אויך ביים טיש האָט דער „חידושי-הרי"ם" מקפיד געווען אויף אַנ'איבריג זמר"ל. דער עולם האָט שטאַרק חלישת-דעת געהאַט, וואָס די שמחת יום-טוב איז נעשטערט געוואָרען און יעדערער איז נאָך דער סעודה אַוועק מיט אַנ'אומעטיג געמיטה.

צו תשליך איז געגאַנגען דער גאַנצער עולם חסידים, מיט'ן חידושי-הרי"ם בראש. און אויף אַ ווייטען מהלך האָט זיך געצויגען אַ ים מיט מיט פלאַטערדיגע שטריימלעך.

געגאַנגען איז דאָס מאָהל דער עולם צו דער ווייסעל מיט געזאַנג, אָט ווי אַ זיגרייכע, שטאָלצע אַרמעע, וואָס איז זיכער אין נצחון: אָט איז דאָך דער חידושי-הירי"ם אַליין געגאַנגען אויבען-אָן!

ר' יונתן דער בעל-מנגן, וואָס איז געווען איינער פון די „שאַרפע", האָט נישט געפרעגט נאָכן רבי'ן און אַ קאָמאַנדעווע - געטהון צו די יונגע-לייט, די מנגנים, זיי זאָלען אויפזינגען עפּעס אַ לעבעדיגעס, כדי משמח צו זיין דעם רבי'ן און אַוועקטרייבען פון איהם זיין עצבות. ר' יונתן האָט זיך געמאַכט נישט וויסען, וואָס דער חידושי-הרי"ם האָט עטליכע מאָל געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און געברימט: „ניין", געגעבען אָנצוהערען, אַז מען ברויך נישט דאָס געזאַנג – און ער האָט בעפוילען זיין קאַפּעליע צו נעמען אַלץ העכערע טענער. האָט דער „חידוש-הרי"ם" שוין גאָרנישט גערעדט, נאָר געגאַנגען מיט זיינע חסידים שטאַרק פערזאָרגט, עקשנות'דיג געשוויגען און כסדר געקוקט אויף יונתן מיט אויגען פיל תרעומות, הלמאי ער פאָלגט נישט און זינגט אָהן אַנ'אויפהער.

אַז דער עולם האָט זיך דערנעהנטערט צו דער ווייסעל, האָט מען זיך אויסגעשטעלט, פערנומען דעם ברעג און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די חסידים, אין די ברייטע און הויכע שטריימלעך, בעלאַגערן דעם טייך.

די ווייסעל האָט אין תחילת געפליעסקעט און זיך געשפּילט מיט בלישטשענדיגע, זון-בעגאָסענע כוואַליעס, וואָס האָבען ווי שטיפערישע קינדער געיאָגט איינס נאָך דעם אַנדערען. וואָס אַמאָל אָבער. איז די ווייסעל געוואָרען אומרוהיגער. די זון האָט זיך געזעצט טיפער און צעגאָסען אין אַ פייערדיגען קנויל, געוואָרפען רויטע פאַסען איבערן וואַסער. די כוואַליעס, וואָס זענען פריהער אַזוי רוהיג געשווימען, האָבען זיך איצט צעברימט אונטער די שמיץ פון ווינד, וואָס איז פלוצלינג פון ערגיץ געקומען און זיי גענומען טרייבען אין אַנ'אומבעקאַנטער ווייטקייט.

דער „חידושי-הרי"ם" איז געשטאַנען, געשוויגען און אריינגעקוקט אין דער ווייסעל מיט טיפען אומעט. דער עולם האָט נישט אָראָבגעלאָזט קיין אויג פון רבי'ן און געזעהען, ווי זיין פנים קנייטשט זיך און עס ווערט דערויף אויסגעשפּרייט אַ שטאַרקע מרה-שחורה.

דער עולם האָט פערלוירען דעם בטחון און האָט שטיל געמורמעלט „תשליך"... דער „חידושי-הרי"ם" האָט אפילו נישט בעוועגט מיט די ליפּען, נאָר אַלץ געקוקט אין דער ווייסעל און זיך צוגעהערט צום גערודער פון די שנעל-לויפענדיגע כוואַליעס.

מיט אַמאָהל האָט דער חידושי-הרי"ם זיך אייפגעשטעלט פון צווישען זיינע חסידים און זיך צוגעקוקט נעהנטער צום וואַסער פון דער ווייסעל. אַ דורכשווימענדיגע כוואַליע האָט אויף איהם אַ שפּריץ געטוהן אַזוי שטאַרק, אַז ער איז געבליבען שטעהן כמעט אינגאַנצען אין וואַסער, וואָס איז אַרויס פון די ברעגעס, איז עפּעס ווי כסדר נאָכגעלאָפען נאָכן חידושי-הר"ים אַליין.

האָבען די חסידים געכאַפּט דעם רבי'ן אויף די הענד און דאָ איז געשעהן עפּעס וואונדערליכעס. אויף די חסידים, וואָס האָבען דעם רבין געהאַלטען אויף זיך, איז גאָרנישט געווען צו דערקענען די מינדעסטע פייכטקייט. די כוואַליעס פון דער ווייסעל האָבען נאָר געציעלט צום חידושי-הרי"ם גופא, וועלכער האָט זיך גאָרנישט געוועהרט, נאָר אויסגעשטרעקט די אָרעמס ווי צו כאַפּען דאָס פּליעסקעדיגע, רוישענדיגע וואַסער... דער רבי האָט די גאַנצע צייט גאָרנישט געזאָגט. בלויז פון צייט-צו-צייט האָבען זיינע בלייכע ליפּען זיך אויפגעהויבען און שטיל געשעפטשעט:

— מל־ח־מה... מל־חמה — — —

אַז ר' יונתן מנגן האָט דאָס דערהערט, איז ער אויפגעשפּרונגען פון אָרט און, צושאַרענדיג זיך צו דער ווייסעל, אויף אַלע פיער אויסגערופען:

— הער-אויף, ווייסעל, צו טשעפּען מיין רבי'ן! אויב דו ברויכסט אַ קרבן, דאַן בין איך גרייט. נעם מיך אָין. דיינע אָרעמס און טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט! —

ר' יונתן איז שוין געווען גרייט, אָט, אָט נאָר אריינצושפּרינגען אין דער ווייסל. אָבער די חסידים האָבען איהם אַרומגעכאַפּט און נישט געלאָזט — האָט ער זיך שטאַרק געאַמפּערט מיט זיי און דוקא זיך געריסען אין דער ווייסעל אריין. ערשט דער „חידושי-הרי"ם" האָט אויף איהם אָנגעשריגען און געזאָגט:

— לויף נישט שוטה! מען מיינט נישט דיך, און אויך נישט איצט! דיה לצרך בשעתה! און דאָס וואָס די כוואַליעס טשעפּען מיך, איז דער טייטש, אַז מיר יודען דאָ אין פוילען ברויכען מיטגעהן מיט דער ווייסעל... מען מיינט טאַקי נישט אונז, אָבער דאָס, וואָס קומט פאַר אַרום אונז, דאַרף אונז אויך אָנגעהן... —

האָט זיך דער עולם שטאַרק דערשראָקען און פערשטאַנען, אַז דער רבי זעהט עפּעס.

ווען מ'איז צוריקגעגאַנגען פון תשליך האָט שוין דער „חידושי הרי"ם" נישט געברויכט זאָגען, אַז מען ברויך נישט זינגען. דער גאַנצער אָנפיהרער פון דער קאַפּעליע, ר' יונתן, איז שוין איצט געגאַנגען מיט אַנ'אַראָבגעלאָזטען קאָפּ אין אַ טרויעריג פּנים. מען איז געגאַנגען שטיל — און עס האָט אויסגעזעהען ווי אַ צוריק-מאַרשירענדע, בעזיגטע מוטלאָזע אַרמיי, וואָס קעהרט זיך אום נאָך אַ פערשפּילטער שלאַכט...

ביי דער סעודה אויף דערנאַכט פון צווייטען טאָג ראש-השנה, האָט דער חידוש-הרי"ם געזאָגט תורה מיט לויטער סודות און רמזים וועגן דער מלחמת גוג-ומגוג. און געזאָגט האָט ער אַזוי:

— איצט מיינט מען טאַקע נישט אונז. אָבער פון דעם וועט עס זיך אָנהויבען. יענע וואָס וועלן מורד זיין, וועלען איצט נישט געווינען. אָבער פאַרדאָס וועלען זיי שפּעטער אויסגעלייזט ווערען וואָס מיט אונז, יודען, וועט דאָ זיין — דאָס ווייס איך נישט; אויף אַזוי ווייט זענען מיינע אויגען שוין נישט ביכולת צו זעהן. איין זאַך זעה איך יאָ: אַז שפּעטער, אין אַ סך יאָהרען אַרום, ווען אַ סך פ ע ל ק ע ר וועלען אויפגעריכט ווערן, וועלען יודען זיך באָדען אין בלוט און עס וועלען וואַקסען פאַלשע משיחים ווי שוואָמען נאָך אַ רעגען. אַ שאָד, וואָס דער קלוגער סגי-נהור דער רבי ר' בונם, זכרונו לברכה, לעבט איצט נישט. הלוואי וואָלט כאָטש דער לפיד-אש'דיגער קאָצקער געלעבט! וואָלט מען אפשר געקענט עפּעס וויסען... זי וואָלטען שוין עפּעס דערקענט לויט דער זון-אויפגאַנג אין די וועלדער. —

אַז דער „חידושי-הרי"ם" האָט עפּעס געזעהן — דערין האָבען זיך די חסידים שפּעטער, שפּעטער איבערצייגט. עס האָט נישט לאַנג געדויערט ווי עס איז אויסגעבראָכען די פּוילישע מרידה און ביי דער ווייסעל האָט זיך אָבגעשפּילט אַ געוואַלדיגע שלאַכט צווישען די רוסען מיט די פּאַליאַקען אַזוי, אַז די ווייסעל איז רויט געוואָרען פון בלוט.

דעמאָלט האָט זיך דער עולם געכאַפּט און ערשט פערשטאַנען דעם ענין פון די נישט געראָטענע תקיעות; דאָס נישט לאָזען זינגען קיין זמר ביים דאַווענען ראש-השנה און דער עיקר: דאָס וואָס האָט דערנאָך נעבען דער ווייסעל פּ אַ ס י ר ט. ביי תשליך מיט'ן „חידושי-הרי"ם. מען האָט אויך דאַן תופס געווען די רייד פון „חידושי-הרי"ם", אַז יודען ברויכען מיטגעהן מיט דער ווייסעל און אַ סך יודען זענען טאַקע דעמאָלט צוגעשטאַנען צום פּוילישען אויפשטאַנד.

סוף זומער.

י. ב. שטרייטמאַן

ווען די לעצטע בלויע פלוים ציהט אַראָפּ פוןביימל —
פערלייגן נעמט דער צפון ווינט אויף דער זון איהר צוימל;
דער וואָלקען אויפ'ן הימל האָט אַ סוכּה זיך געשטעלט
און דער פייער גאָטשעט אויס זיין הילצערן געצעלט.

די באָרדאַ געאַרגינען ווילען אויפהאַלטען די זון
און עס האָט אין שאָטען שטיל צעוויינט זיך דער זשאַסמין;
ווייס-רויזע אַסטערס האָבען אַזוי זיך שטיל פערקלערט
די בראַטקעס האָבען די קליידלעך נעטאַרעט אין דער ערד.

די פלאַקסן שיסען מיט אַ דופט, אַז ער טוט אַזש שטיקן
פון די ראַטעס נעמט דער ווינט די געלע קנעפלעך פליקן;
און דער לובין מיט זיין געשמאַק איינשלעפען וויל די וועלט
ערגעץ האָט אַ פויגעל צו אַ זינג-קאָנקורס זיך געשטעלט.

די בערעלעך האָבען געעפענט די שוואַרצע גרויסע אויגען,
און קוקען פאַרבענקט נאָך פּשעפּיורקע וואָס איז אַפּגעפלויגען,
בּאַרעוועקעס מיט די מאַרעלן באַקומען איצטער פיבער
דאָ האָט הימעל זיך צעבליט, דאָ גיסט ער ווי מיט ציבער.

ווינט הייבט אויף ס'פּיאַלעטע העמד פון די כריזאַנטעמען
און זיי לאָזען פאַרשעמט דערפאַר אַראָפּ די העלע ברעמען;
די לערכע וויקעלט צו איהר שטים ווי אַ מגילה
און אין סאַד הערשט אַצינד אַ דוואיקייט אַ שטילע.

באַלד קומט אָן דער קאַלטער האַרבסט און רויטעלט די קאַלינעס
און ער קרומט דעם קערפער אויס ביי די ווילדע מאַלינעס;
אויפן בוים עס וויקלט צו ווינט די רויטע בלעטער
און טרוקן איז געזונט און קיהל אויפן פעלד דאָס וועטער.

אויף ראש-השנה

פון פּרץ בושאַצקי

אין דער תורה איז אייגענטליך קיין ו"ט מיט'ן נאָמען „ראש-השנה" נישטאָ. דער ערשטער טאָג פון 7-טען חודש, ד"ה: תשרי איז, לויט תורת משה, אַ יום הזכרון, אַ טאָג פון געדענקען, אָדער פון דערמאָנען זיך. אַ יום הזכרון, אָבער נאָך קיין ראש השנה.

ראש-השנה בעדייט דער אָנפאַנג פון יאָהר. און וואָס איז אַזוי אַז מיט איהם דער יהוכ, אַז ער זאָל זיך אָנרופען יום-טוב? און, וואָס פאַר אַ בעטרעף האָט אַ יאָהר אין דעם לעבען פון יודישען פאָלק, וועלכער עגזיסטירט שוין טויזענדער יאָהרען? ווארום וואָס מ'שטייענסגעזאָגט האָבען מיר יודען צו ערוואַרטען פון אַ נייעם יאָהר, אַזוי, אַז מיר זאָלען זיך פרעהען מיט דעם אָנקומען פון אַ נייעם יאָהר און רעכענען פאַר אַ פאָלקס-יום טוב?

און אין דער אמת'ן, צי ערוואַרטען מיר דען, אַז אין דעם קומענדען יאָהר וועלען שוין די אומות העולם, ביי וועמען מיר זענען אין גלות, בעסער ווערען, מענשליכער און פריינדליכער צו אונז יודען ווערען?

דערפאַר איז ביי אונז יודען דער אָנפאַנג יאָהר אַנדערש ווי ביי אַנדערע פעלקער זייער ניי-יאָהר, זייער נאָווי-ראָק.

ביי אונז איז רה"ש אַ יום הזכרון — אַ טאָג פון דערמאָנען זיך. און אויב דערמאָנען און געדענקען, טאָ זאָלען מיר זיך דערמאָנען אין דער אַלטער טראַדיציע, — אין דעם, וואָס עס האָבען אונזערע הז"ל אָנגעמערקט דעם זאַנדערבאַרען טראַף, וואָס הייסט, אום רה"ש זענען געבוירען געוואָרען דריי גרויסע און הייליגע פערזענליכקייטען; וואָס הייסט אום רה"ש זענען אויפגעריכט געוואָרען שרה, רחל וחנה; אין רה"ש איז יוסף אַרויס פון תפיסה; אין רה"ש האָט מען אויפגעהערט צו אַרבייטן מיט אונזערע עלטערען אין מצרים ווי מיט שקלאַפען;

אינזער מוטער שרה האָט אין דעם טאָג געבוירען איהר זוהן יצחק, וואָס איז אונז בעקאַנט פון דער פרשה עקדה, וואָס עס ווערט געלייענט היינט אין די שוהלען, איז געפיהרט געוואָרען דורך זיין פאָטער אברהם צו דער עקדה אַלס אַ קרבן. ווען דער פאָטער אברהם האָט איהם געלאָזט וויסען, אַז גאָט האָט בעפוילן צו אָפּפערען איהם, דעם איינציגען זוהן, האָט יצחק, לויט ווי דער מדרש גיט אונז איבער, געבעטען, אַז מ'זאָל איהם פעסטבונדען, ווייל ער האָט מורא, אַז ווען ער וועט דערזעהן דעם שחיטה-מעסער, וועט ער אָנהויבען ציטערען, אָדער ער וועט גאָר נישט לאָזען זיך שחט'ען. ווי אַ גוטער און געטרייער יוד האָט ער זיך געגרייט אַוועק צו געבען זיין לעבען, ווען עס איז געווען נויטיג.

יצחק איז אַלזאָ דער סימבאָל פון דעם געהאָרכזאַמען זוהן, וואָס פאָלגט בלינד זיינע עלטערען; דער סימבאָל פון דעם יוד, וואָס זוכט נישט קיין הונטער-טירען צו אַנטלויפען, פון זיינע יודישע פליכטען, נאָר ער קאָן זיך מוסר נפש זיין, ער קאָן זיין אַ מאַרטירער פאַר דאָס יודישקייט.

אום רה"ש איז אויך געבוירען געוואָרען יוסף, וועלכער האָט געבראַכט מיט זיך דעם צייכען, אַז אַ יוד מוז אַלע מאָהל זיין שטאָלץ אויף זיין יודישקייט און ליבען זיין יודיש פאָלק, ווארום אַזוי איז יוסף אַליין געווען אַ שטאָלצער יוד. דאָס דערצעהלט אונז די תורה, דאָס אין מצרים האָט יוסף זיך אָפען מודה געווען, אַז ער שטאַמט פון יודען: „כי גונב גונבתי מארץ העברים" מען האָט מיך אַוועקגע'גנב'עט פון דעם יודען-לאַנד. ער האָט נישט פערלייקענט זיין יודישקייט.

און שמואל הנביא, דער זוהן פון חנה, וואָס איז אויך געבוירען געוואָרען אום רה"ש. האָט געגרינדעט די נביאים-שולע ער האָט פערשפּרייט תורה און וויסענשאַפט, יודישע קולטור צווישען יודישען פאָלק.

און אַזוי דערמאָנט אונז דער יום הזכרון אָן די דריי עמודי-עולם פון יודישקייט: יצחק דער גררויסער גלויביגער יוד; יוסף דער שטאָלצער נאַציאָנאַלער יוד, און שמואל דער קולטורעלער יוד, — זענען דריי סימבאָלען, וואָס דערמאָנען דעם יודען אום רה"ש, אַז אַ גוטער יוד דאַרף זיין טריי זיין אמונה, זיין רעליגיע און דאַרף ליב האָבען זיין פאָלק און זיין יודישע קולטור. און אַזוי אויך דאַרף אַ יוד ערציהען זיינע קינדער אויב ער וויל, אַז זיי זאָלען אויסוואַקסען גוטע יודען. אָבער אום די קינדער זאָלען וואַקסען אַלס גוטע יודען, מוזען זיי האָבען גוטע יודישע מאַמעס. אַזעלכע מוטער'ס האָבען געהאַט יענע דריי אויפבויער פון דעם יודישען פאָלק. דאָס דערצעהלט אונז דער תנ"ך, אַז שרה, יצחק'ס מוטער, האָט שטאַרק אַכטונג געגעבען, אַז איהר קינד זאָל זיך נישט שפּילען, נישט חבר'ען מיט שלעכטע חברים.

די מוטער רחל, וועלכע איז אַליין דער סימבאָל פון דער יודישער אומה, האָט בעוויינט איהרע קינדער אין גלות: רחל מבכה על בניה. און די פרומע חנה האָט אין צניעות דערצויגען איהר קינד שמואל, ער זאָל וואַקסען אַ יודישער מנהיג, אַ יודישער נביא.

גוטע יודישע עלטערען ערציהען גוטע יודישע קינדער. און עס איז גוט, אַז ווען יודען קומען ראש-השנה אין שוהל זאָלען זיי עס האָבען אין זכרון.

30 חדשים — 30 דערפער.

דאָס יאָהר תרצ״ח געהט אַריין אין דער יודישער געשיכטע מיט אַ בלוטיגען צייכען.

די שנאת־ישראל האָט זיך צעגאָסען מיט אַ ברייטען שטראָם איבער לענדער כמעט אין אַלע ערד־טיילען.

ס׳פלאַקערט די שנאָה אַרום יעדען יודישען ווינקעלע, אַרום יעדען יודישען נפש.

די גרויזאַמקייטען פון מיטעל־אַלטער ווערען אַלץ בלאַסער אין פערגלייך מיט די איצטיגע ענויים פונ׳ם יודישען פאָלק.

איבער אַלע וועגן און ימים ציהען זיך ארויסגעשטויסענע, בעליידיגטע און בערויבטע. דאָס יודישע בלוט איז געוואָרען הפקר. דאָס יודישע לעבען איז געוואָרען דער שעיר לעזאזל פאַר די הערשער פון דער וועלט.

מען פרובירט ראַטעווען די וועלט פון אַ מלחמה, פון אַ בלוט־פערגיסונג, אָבער מען מאַכט זיך שטום און טויב פאַר דער מלחמה, וועלכע מען פיהרט אונאויפהערליך געגען דעם שוואַכסטען פאָלק אויף דער וועלט.

מען שרייט, אַז מען וויל אויסמיידען אַ בלוט־באַד אין איירָאפּאַ, אָבער מען מאַכט זיך נישט זעהען די טייכען בלוט, וואָס פליסען פון דעם אומגליקליכסטען פאָלק אין דער וועלט.

און דאָך געשעהען וואונדער מיט אונזער פאָלק. ממש ניסים בעווייזט די דאָזיגע געפייניגטע אומה. די אַלע ענויים פון איבערמענשליכע ליידען האָבען נישט געבראַכט אונזער ווילען צום לעבען, אונזער שטאַרקע אמונה אין הערליכער יודישער צוקונפט.

ארץ־ישראל האָט אין די לעצטע 2 און אַ האַלב יאָהר בעוויזען ווי גרויס ס׳איז די יודישע גבורה און, אַז טראָץ אַלעמען — נצח ישראל לא ישקר.

30 חדשים דויערט דער בלוטיגער געראַנגעל צווישען דעם בלוט־דורשטיגען מדבר און דעם פרידליכען ישוב.

די וועלט־אונטערצינדער פון איירָאפּאַ האָבען אריינגעלעגט אין האַנד פון דעם אויפגערייצטען רוצח אַ באָמבע און זיי גלויבען, אַז עס וועט זיי געלינגען צו פערטיליגען דעם ישוב און חרוב מאַכען, אַלע אונזערע דערגרייכונגען.

די 30 חדשים האָבען בעריכערט אונזער געשיכטע נישט נאָר מיט די טייערע קדושים, נאָר האָבען אויך ענטפּלעקט אַ קוואַל פון העלדישקייט ביים בעשיצען דאָס יודישע לעבען און פערמעגען, מיט אַ קוואַל פון בעגייסטערונג און גרעניצלאָזער אָפּפערוויליגקייט.

נישט קיין נקמה־געפיהלען געגען אומשולדיגע, נאָר דרייסטער קאַמף געגען די מערדער און איבערפאַלער האָבען דערוועקט אַ מעכטיגען כח אין דעם יודישען אַוואַנגאַרד אין ארץ־ישראל.

אין איין האַנד די ביקס, אין דער צווייטער האַנד דער האַמער. ביינאַכט אין די שוץ־גראָבענס און בייטאָג ביי דער אַרבייט.

אין די 30 בלוטיגע חדשים זענען געגרינדעט געוואָרען נייע 30 פונקטען אין אַלע עקען לאַנד. 30 נייע לעבענס־פּאָזיציעס און פעסטונגען געגען די צושטערער.

אונטערן האַגעל פון קוילען האָט דער טרייער חלוץ ווייטער געבויט און געשאַפען אָהן אויפהער, אָהן הפסקה.

די בלוטיגע תקופה איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ צייט פון נייע מעשים און אויפשטייג. מיט אַ וואולקאַנישער קראַפט האָט אויסגעבראָכען די פערבאָרגענע שאַפונגס־ענערגיע פון פאָלק דוקא אין די טעג — אין די פייַנליכע טעג.

דאָס איז די תשובה אויף רציחות און באַרבאַריזם.

כמעט אָהן מיטלען, האָבענדיג נאָר דאָס שטיקל באָדען פון קרן־קימת אונטער די פיס, האָבען זיי, די מוטיגע חלוצים, ממש בין לילה אויפגעשטעלט די נייע ישובים, אַנגעצונדען דעם פּראָזשעקטאָר און דורכגעאַקערט די שווערע ערד פאַר׳ן גליק פון דעם לאַנד און פון ישוב.

און צו דעם דאַרף מען נאָך צוגעבען דעם וואַקסענדען פּאַרט אין תל־אביב — די 8000 גאַפּירים און אַנדערע דערגרייכונגען. די אַלע גרויסע דעראָבערונגען אין די לעצטע טראַגישע יאָהרען האָבען בעפעסטיגט אונזערע רעכט אויפ׳ן לאַנד און אונז צוגעבונדען צו איהם אויף שטענדיג.

די צרות און פּיין פון תרצ״ח ווערן איבערגעשמידט אין ריזיגע אויפטוהען, וועלכע וועלען בעזיגען אַלע בייזע כחות פון לאַנד און פון דרויסען.

און מיר אין גלות — דער רעזערוו פון אונזערע קעמפער און בויער אין ארץ־ישראל דאַרפען שטאַרקען דעם ישוב מיט נייעם באָדען, מיט נייע מעגליכקייטען פאַר אויפבוי און שוץ.

אין די תשרי־טעג דאַרפען מיר בייטראָגען מעהר ווי תמיד פאַר גאולת־הארץ, וועלכע וועט אויך ברענגען צו גאולת־העם.

זאָל דאָס נייע יאָהר תרצ״ט זיין אַ טרייסט פאַר׳ן פאָלק אין דער וועלט, זאָל עס ברענגען אַ סוף צו דער בלוט־פערגיסונג אין א״י און אַ המשך פאַר נייע צענדליגער דערפער און שטעדט פאַר דעם געפּלאָגטען יוד אין דער וועלט.

נישט אונטערגעבען זיך און זיגען.

א. ה.

אונזער ג.
יודישע קליענטעלע
וואָס גיעט אַריין אין אונזער
כעמישע פּראַלניע און פאַרבעריי
צו וואַשען און פאַרבען: גאַרדינען
מאַנטלען, וועש, גאַרניטורען,
טישטיכער, קעלנער,
און נאָך אַנדערע
זאַכען
ווינשען מיר:
אַ גליקליך נייַ יאָהר
מיט אַכטונג
A. HEMPEL
tel. 19-70
וועלכע האָט איהרע פיליעס לויט פאָלגענדע אַדרעסען:
Żeromskiego 1 Żeromskiego 21
Żeromskiego 59 Stare-miasto 7
Traugutta 11

גליקוואונטשעך לכבוד ראש־השנה

זכור ברית אב־הם

א געוויזענער נגיד האָט זיך געפונען אין א שווערער פינאַנציעלער לאַגע, אזוי אז ער איז געווען געצוואונגען זיך צו ווענדען צו א ווייטען קרוב, א יוד א קמצן ער זאָל איהם בייהילפיג זיין. דער קרוב האָט איהם אָבער זיין בקשה אָבגעזאָגט מיט׳ן תירוץ, אז ווייטע קרובים אונטערשטיצט ער נישט.

צו די סליחות פון „זכור־ברית״, האָט דער קמצן, וועלכער האָט זיך געהאַלטען פאַר א מנגן, געשטעלט פאַר׳ן עמוד סליחות זאָגען. בעת ס׳איז געקומען צום פזמון פון „זכור ברית אברהם ועקדת יצחק״, האָט ער געמאַכט גרויסע געוואַלדען. דער אָרים געוואָרענער קרוב איז צו איהם צוגעגאַנגען און געזאָגט: ר׳ יעקל, א שאָד אייער טרחה, עס וועט אייך גאָרנישט העלפען, זיי זענען צו ווייטע קרובים פון אייך...

אדם יסודו מעפר וסופו לעפר

א חסיד האָט געפרעגט: איך פערשטעה נישט די פּרעסענזיע. וואָלט דער מענש געבוירען געוואָרען פון א בריליאַנט און געמוזט געהען אין דער ערד, קומט צו וויינען און קלאָגען. אָבער, אז ער איז געקומען פון דער ערד און געהט אהין צוריק און אינצווישען לעבט ער א גוטען טאָג, מאַכט א כוסה, לאָזט זיך וואויל געהען, טאָ וואָס איז דער מעשה? איך, זאָגט דער חסיד, וויין און בעט רחמים ביי „בנפשו יבוא לחמו״. וואָס צוליב פּרנסה איז דער מענש געצוואונגען זיין גוף מיט דער נשמה צו פערקויפען, — אָט דאָ קומט מרעיש־עולם צו זיין.

כעני בפתח

אין א לאָדזשער שוהל האָט מען געדאַרפט א חזן אויף די ימי הנוראים. עס האָט זיך געמאַלדען א קאַנדידאַט, א ליטוואַק. די גבאים האָבען איהם געבראַכט צום רב ר׳ אליהו חיים מייזל ז״ל ער זאָל אויף איהם זאָגען מבינות, צי ער קען פּירוש המלות און איז ראוי צו פערנעמען ביי זיי אין שוהל דעם פּאָסטען. דער רב האָט איהם געפרעגט דעם טייטש פון: בקש רחמים כעני בפתח. דער חזן האָט דאָס פערטייטשט — ער בעט רחמים פאַר אָרימעלייט אין פּסח. דער רב האָט מסכים געווען צוצונעמען דעם חזן, זעהענדיג, אז די גבאים וואונדערן זיך דערויף, האָט ר׳ אליהו חיים ז״ל זיי ערקלערט, א חזן וואָס ראש־השנה זאָגט ער שוין פאַר אָרימעלייט. זיי זאָלען האָבען פּסח צו מאַכען און בעט פאַר זיי דעם רבש״ע, איז ראוי צו דאַווענען פאַר׳ן עמוד אין אייער שוהל...

כי לא יזכו בעיניך בדין

די מלאכים זענען די מליצי־יושר, די פערטיידיגער פון מענש צום יום־הדין. פרעגט זיך, וואָס עפּעס האַלטען זיי אין איין ציטערן — חיל ורעדה יאחזון — און זאָגען שוין פאָראויס — כי לא יזכו בעיניך בדין — אז דער קליענט, וועלכען זיי פערטיידיגען, האָט דעם משפט פערשפּילט.

וואָסערע אייגענטליך מליצי־יושר זענען זיי?

צי וועט קומען אין א געוועהנליכען געריכט אַנ׳אַדוואָקאַט און שטעהענדיג פאַר׳ן שופט, ציטערן אין פּלאַטערן און זאָגען:

- פאַנ׳ס סענדזשע, מ׳דאַרף נישט מיין קליענט אויפהענגען. ווארום עס איז קיין ספק נישט, אז ער האָט פערשפּילט?

דער תירוץ איז: פון יעדער מצוה אדער עבירה, וואָס דער מענש טהוט, ווערט בעשאַפען א מלאך אין זעלבען געשטאַלט, ווי די מצוה אדער עבירה איז געטהון געוואָרען. אז זי איז געטהון געוואָרען, מיט׳ן גאַנצען הארץ און קלאָרען שכל, איז דער מלאך א געזונטער און קלוגער. דאַגעגען אָבער אומגעקעהרט: אז די מצוה אדער עבירה איז געטהון געוואָרען, אהן הארץ איז דער מלאך א הארץ ליידענדער. ווען דאָס געהט פון די מצוה אדער עבירה. איז געווען אהן חשק, איז דער מלאך אהן א פוס. אויב ווידער ביים געבען צדקה האָט די האַנד געציטערט — איז דער מלאך אהן א האַנד. אָט די זעלבע מלאכים זענען: פון די מצוות - מליצי־יושר און פון די עבירות — מגידי־פשע.

ווען עס קומט דער יום־הדין, די מליצי־יושר שטעלן זיך געגן די מגידי־פשע און זעהען, ווי זייערע געגנער, די בעשולדיגער, זענען געזונטע קערל׳ס, אויסגעפּאַשעטע ערשט צוריקגעקומענע פון די בעדער, דאַגעגען זיי, די פערטיידיגער, זענען קראַנקע, שוואַכע, אָהן הענד און פיס, דאַן ציטערן זיי און זאָגען:

רבש״ע, מיר ווילען מעהר נישט הערען די טענות פון אונזערע בעלי־דינים, ווארום מיר זענען זיכער: כי לא יזכו בעיניך בדין — בלויז דאָס אָנקוקען די געזונטע צורות פון מגידי פשע און אונזערע קראַנקע פּנים׳ער איז שוין גענוג... י. טש.

„האט די וועלט א יודעלע“

טעקסטען: נאָדעלמאַן, גאָלדשטיין און פּערלאָוו. אויסגעפיהרט דורך: דזשיגאַן, שומאַכער און לאָלא פאָלמאַן אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“.

ערגעץ אין אַ וואָכן־זשורנאַל האָב איך געזעען אַזאַ פאָטאָגראַפיע: דזשיגאַנען טוט שטאַרק וויי דער בויך און ער בייגט זיך אַזש אין דרייען פאַר יסורים. לעבען אים שטייט שומאַכעד אַ געזונטער און נעמט איין אַ לעפעל מעדיצין, וואָס דער דאָקטאָר האָט גאָר פאַרשריבען פאַר דזשיגאַנען און — דזשיגאַנען ווערט בעסער... די דאָזיגע פאָטאָגראַפיע איז, מיינען מיר, זייער אַ געלונגענע, וואָרום עס איז זיך שווער פאָרצושטעלען ווי אַזוי שומאַכער וואָלט אויסגעזעען אָהן דזשיגאַנען, אָדער פאַרקערט: דזשיגאַן אָהן שומאַכעד. אפילו די נעמען זייערע וואָלטען אויסגעקומען פּדעמד. פּרוווט אַ שטייגער זאָגען מאַלי און נישט צוזאָגן פּיקאָן, אָדער פּיקאָן אָהן מאַלי. וואָלטן מיר זי דערקענט? צי גאָר: קלאַרא באַזונדער און יאָנג באַזונדער. דאָס זעלבע וואָלט אויסגעקומען שומאַכער אָהן דזשיגאָן. קורץ: דאָס צוזאַמענלעבען זיך פון ביידע אַרטיסטן אויף דער יודישער בינע, איז ווי דאָס לעבן פון אַ סיאַמער־צווילינג: איינער קען זיך נישט רירען אָהן צווייטן.

א סך מענשען פרעגן זיך: וווּ שטעקט דער פאַקטישער כוח פון אָט די ביידע אַרטיסטן, וועלכע האָבען באַוויזן ממש צו מאַכן אַן איבערקערעניש אין דער יודישער טעאַטער־וועלט? ווינציג — פרעגן זיי — זענען פערהאַנען גרויסע רעווי־אַרטיסטן ביי יודען און דאָך... קומט זיי אָפּט אויס צו שפּילן פאַר ליידיגע ווענט... וואָס איז אייגענטליך די פאַקטישע סיבה? — מיר וועלען פּרווון דערויף ענטפערן: דזשיגאַן און שומאַכער האָבן באַוויזן — פּינקט ווי טשאַרלי טשאַפּלין — אויפצוכאַפּן דעם פאָלקס־כאַראַקטער, דאָס אַרט רעדן און טראַכטען פונם פאָלקס־מענטש, זיין אַרט רעאַגירן אויף דערשיינונגען, קענען אפילו דעם געשמאַק און יעדן באַוועג זיינעם אַזוי, אַז זיי ווייסן וואָס עס קען יאָ אָדער נישט געפעלן דעם טעאַטער־באַזוכער. זיי קענען — ווי מען זאָגט — זייערע געסט. ווייסן ווען און וועלכע סטרונע אָנצורירן. אָט דאָס, מיינען מיר, איז דער הויפּט־סוד: נישט פליען אין הימלען, נישט ווייזן געקינצעלטע געשטאַלטן, נאָר געבן עכטע טיפּן, וואָס זאָלן רעדן ווי דאָס פאָלק רעדט, טראַכטן און באַוועגן זיך ווי דאָס פאָלק באַוועגט זיך. זיכער, אַז דאָ שפּילט אַ גרויסע ראָלע דער קינסטלערישער ניוואָ פונם אַרטיסט, וועלכער דאַרף קענען דורכ׳ן אַרויפברענגען אויף דער סצענע דעם פאָלקס־מענשען מיט אַלע זיינע מעלות און חסרונות — בהדרגה׳דיק פאַרפיינערן דעם געשמאַק זיינעם און אויסבעסערן זיינע פעלערן. טעאַטער איז מערער ווי אַ שפּיגעל!

• • •

דזשיגאַן איז אינם אָרקעסטער וואָס הייסט יודישע רעווי, דער טרומייט, די טאַצן, דער פּוזאַן און די פּויק וואָס רופט צוזאַמען דאָס גאַנצע דאָרף אויף איין אָרט. שומאַכער, דאַקעגן, איז דאָס זילבערנע גלעקל, וואָס קלינגט אַזוי צאַרט און מיט פיינעם טאָהן פאַרן אויער. ביידען אָבער מוז דער אָרקעסטער האָבן. ביידע האָבן זיך זייערע פונקציעס, וואָס שאַפן די גאַנצקייט פונם אָרקעסטער. אַנדערש איז עס אַ האַלבע זאַך.

דזשיגאַן איז דער איינציקער מייסטער ביי יודען אינם מאָנאָלאָג. נישטאָ נאָך אַזאַ דערציילער ווי ער. דערצו איז אים געלונגען אויפצוכאַפּן די לאָדזשער פּאָלקס־שפּראַך, איבערהויפּט — די [illegible] פון באַלוט. ווען ער ווייזט אונז א [illegible] איז עס אַ טיפּ אַ געזונטער, אַן עכטער מיט אַלע זיינע שוואַכקייטן און לעכערליכקייטן. דערפאַר אַזעלכע אומאויפהערליכע סאַלוועס פון געזונטען געלעכטער.

שומאַכערן האָט זיך ווידער איינגעגעבן אויפצוכאַפּן די יודישע תּנועות, רמזים און דעם נישט דערזאָגטן יודישן אוי... דערפאַר איז ער אַזוי סובטעל און האַרציק און נעמט אַזוי אויס מיט זיין שפּילן.

פון דעם לעצטען פּראָגראַם „האָט די וועלט א יודעלע״ איז ווערט צו פערצייכענען: „אַ שמועס מיטן קינד״ (אויסגעפירט דורך שומאַכער) און „כ׳בין געוואָרן אַ קאָנסול״ (אויסגעפירט דורך דזשיגאַן). אָבער גאָר גוט זענען זיי, ווען ביידע אַרטיסטן טרעפן זיך צוזאַמען. („אין דער סוכּה״, אָדער „אויף דאַטשע״) דעמאָלט איז עס נישט בלויז גוטער צוזאַמענשפּיל, נאָר אַ סימפאָניע. (נישט ווי דזשיגאָן זאָגט: 6־טער, אָדער 9־טער סופאָן...)

ווי מיר זעהען האָבן ביידע זיך נישט געגאַרט. ס׳זעט אויס ווי ביידע וואָלטן געווען אַ זיווג נאָך פון ששת ימי בראשית.

אמת, אַז צום גוטען דאַרף דאָ דערמאָנט ווערן די אָפּט געלונגענע טעקסטן פון די סקעטשען, בילדער און מאָנאָלאָגען, וואָס זענען שטענדיג צוגעפּאַסט צו דער צייט מיט זייער אַקטועלקייט און שלאָג פערטיגקייט. דאָך... האָבען די סקעטשען־מחברים. נאָדלמאַן און דער לוסטיגער פעסימיסט אַ סך צו פאַרדאַנקען די אויספירער פון זייערע טעקסטען, וואָס באַקומען ערשט דעם ריכטיגען תּיקון אין די מיילער פון דזשיגאַנען און שומאַכער.

אַ גאָר גרויסער סיורפּריז איז געווען דער אויפטריט פון לאָלא פאָלמאַן. עס איז געווען אַ נחת־רוח צו הערן איהר אָפּזינגען אַ לידל. נישט דאָס ערשטע מאָל ווי מיר הערן איר זינגען, אָבער אַזוי ווי דאָס לעצטע מאָל האָבן מיר איר ביז איצט נישט געהערט. זי איז אַ סך געשטיגען הן מיט איהר שטימע און הן מיט איהר אַרט אויספירען אַ לידל. מען האָט איהר פּשוט נישט אַראָפּגעלאָזען פון די ברעטער און מיר וואָלטן נישט מיד געוואָרען נאָך און נאָך אַמאָל צו הערן איהר. מיט איהר פיינע מימיק און האַלטונג האָט זי דערמאָנט אין חיה׳לע גראָבער. צו די בעסטע נומערן געהערן: „דער קאַשטאַן בוים״, „איך בין מקנא״ און „זאָל לעבען דאָס געלעכטער״. מיר קענען, וואָס אַנ׳אמת, נישט לייקענען, אַז יצחק פּערלאָוו האָט דאָ אַ גרויסען חלק, אָבער מיר זענען ביי דער מיינונג, אַז וואָס זי זאָל נאָר נישט זינגען, וואָלט עס גוט געווען. עס ווענדט זיך ווער און ווי אַזוי מען זינגט. לאָלא פאָלמאַן איז די, וואָס קען אפילו בלאָטע פערוואַנדלען אין גאָלד.

דזשיגאָן און שומאַכער האָבען אין לאָלא פאָלמאַן אַ גוטע בעגלייטערין. אַלע דריי צוזאַמען שאַפען אַ פּרעכטיגען טריאָ.

גבריאל ווייסמאַן.

אינטערעסאַנטער פּראָצעס געגען די פערשפּרייטער פון דער יודענפרעסערישער צייטונג „פאַלאַנגא“

פיער פאַלאַנגא-לייט זענען איינגעקלאָגט געוואָרען פאַר גניבות. אַלע 4 זענען ראדאָמער איינוואָהנער און זיי הייסען: סטאַניסלאַוו קורעק. יוזעף שטשעפּאַנסקי, עדוואַרד שיקאָרסקי און יאַן סטאַניק.

מיר וועלען דערצעהלען זייער יחוס.

קורעק איז געווען הויפּט-פערשפּרייטער פון דער יודען-פרעסערישער צייטונג „פאַלאַנגא“, אין ראדאָם. די איבריגע דריי זענען געווען זיינע מיטהעלפער אין דער דאָזיגער „הייליגער“ אַרבעט. אַלע צוזאַמען ווערען בעשולדיקט, אַז זיי האָבען אַרויסגע'גנב'עט 600 פּראָגראַמען פון פאַלאַנגא-לאָקאַל, אין דער ווערט פון 60 גילדען. א חוץ דעם האָבען זיי די פאַלאַנגא-צייטונג גענומען צום פערקויף און דאָס געלד אַראָבגעלאָזט אין דער אייגענער קעשענע. דאָס האָט אויך בעטראָפען 35 גילדען.

איינער פון זיי ווערט נאָך דערצו בעשולדיקט, אַז ער האָט גענומען 2 זל. ביים „פיהרער“ פון דער ראדאָמער „פאַלאַנגא“, ריטעל, אויסצוקויפען א פּעקל און דאָס צוגענומען פאַר זיך.

אין שטאָט-געריכט, וואו דער פּראָצעס ווערט בעטראַכט, טענה'ען די פאַלאַנגא-חסידים גאָר עפּעס אַנדערש. נישט זיי האָבען גע'גנב'עט, נישט זיי האָבען גענומען, נאָר גאָר פּשוט: די פּראָגראַמען, ד"ה די „לוחות“ פון דער פאַלאַנגא, האָבען זיי געטיילט לשם פּראָפּאַגאַנדא. דאָס זעלבע איז געווען מיט די צייטונגען. פון וואַרשא האָט מען געשיקט אַהער 800 שטיק פון וועלכע ס'איז פערקויפט געוואָרען בלויז 150. די רעשט האָט מען געטיילט „שבת-אויבס“. די 2 זל. האָט קיינער ביים „פיהרער“ נישט גענומען. מ'האָט דאָס איהם צוזאַמען מיט זיין פּאַרטציגאַר און זיינע הענטשקעס, אַרויסגע'גנב'עט פון פאַלאַנגא-לאָקאַל, וואו ס'זענען פאָרגעקומען אָפטע גניבות.

אין איין וועגס דערצעהלען די בעשולדיקטע, אַז מ'האָט זיי געשיקט צופוס קיין פּשיסכא און אין אַנדערע ווייטערע שטעטלעך פערקויפען די „פאַלאַנגאַ“. אַביסל האָט מען טאַקע פערקויפט. אָבער עסען האָט מען אויך געברויכט.. „חייל שיקענדיג אונז אין וועג אַריין האָט מען אונז נישט געגעבען קיין גראָשען אויף רייזע-הוצאות. פערשטעהט זיך, אַז פון די צייטונגען האָבען מיר געמוזט לעבען“.

אַלס עדות איז אַרויסגערופען געוואָרען דער ראדאָמער פאַלאַנגא-פיהרער מגר. ריטעל, וועלכער האַלט אונטער די בעשולדיגונג, אַז קוריק האָט מיט די הילף פון שטשעפּאַנסקי אַרויסגע'גנב'עט די פּראָגראַמען און זיי איבערגעטראָגען אין... ראדאָמער אַרבייטער-הויז. אַזוי האָבען איהם זיינע חברים אינפאָרמירט. אויף די פּראָגראַמען איז געווען א פּרייז 10 גראָשען. ער דערקלערט ווייטער, אַז צו דעם האָט זיי אָנגערעדט דער ראדאָמער פּרעזידענט גזשעטשנאַראָווסקי, וועלכער האָט זיי פאַר צעברעכען די ראדאָמער פאַלאַנגא, פערשפּראָכען צוגעבען געוויסע סומעס.

די קאָלפּאָרטערען האָט מען טאַקע אַרויסגעשיקט אין שטעדטלעך פערקויפען די צייטונגען אָבער דאָס בעקומענע געלד האָבען זיי פערפרעסען.

אויף דעם פאָרשלאָג פון ריטעל ווערט אָנגענומען אַרויסצורופען זיין פערטרעטער זביגניעוו לאַזאָווסקי, וועלכער זאָל פעסטשטעלען, אַז די פּראָגראַמען האָבען געזאָלט פערקויפט ווערען צו 10 גראָשען און נישט צעטיילט ווערען בחנם.

דער פּראָצעס איז אָפּגעלייגט געוואָרן ביז'ן 17 אָקטאָבער. אַר.

רויב-מאָרד איבער א יודישען סאַדאָווניק אין ראדאָמער געגענד

דער 66-יעהריגער יצחק משה ראדמאַן פון סאָלעץ ביי דער ווייסעל האָט געהאַלטען א סאָד אין מאַריאַנאָוו, 2 קילמ. פון סאָלעץ. אַרום 12 ביינאַכט האָבען זיך אין סאָד אַריינגעריסען 2 בעוואָפענטע באַנדיטען, וועלכע האָבען זיך געוואָרפען אויף ראדמאַנ'ען, פאָדערנדיג געלד. ווען דער זקן האָט ערקלערט, אַז קיין געלט האָט ער נישט ביי זיך, האָבען איהם די אָנפאַלער דערלאַנגט עטליכע קלעפּ מיט אייזענס איבערן קאָפּ. ראדמאַן איז נעפאַלען א בעגאָסענער מיט בלוט. ראדמאַנ'ס פרוי, שבע, האָט געמאַכט א געוואַלד. די באַנדיטען זענען דאַן גלייך אַנטלאָפען. דער שווער פערוואונדעטער ראדמאַן איז אָבגעפיהרט געוואָרען קיין סאָלעץ, וואו ער איז אין עטליכע שעה אַרום געשטאָרבען.

פּאָליציי האָט די באַנדיטען געכאַפּט. דאָס זענען די בעקאַנטע פערברעכער יאַן וויזאַכאַל, 28 י. א. און פראַנציזשעק קוטס, 26 י. א.

געשמידטע אין קייטען זענען זיי געבראַכט געוואָרן אין תפיסה קיין ראדאָם.

די 2 וואַרשאַווער סוחרים בעפרייט

אין לעצטען נומער אונזערען האָבען מיר געשריבען וועגען א פּראָצעס פון 2 וואַרשאַווער סוחרים פון מאַנופאַקטור: ראָזענבלוס און פייגענבוים, וועלכע זענען בעשולדיקט געוואָרען דורך דעם ראדאָמער סוחר אברהם נייהויז, אַז זיי האָבען פון איהם 2 מאָהל געפאָדערט 900 גילדען.

דאָס געריכט האָט ביידע סוחרים פון וואַרשא גענצליך בעפרייט.

ווי מען הערט, זאָלען די אידישע וואַרשאָווער סוחרים איינקלאָגען אין געריכט דעם סוחר אברהם נייהויז פאַר פאַלש בעשולדיגען זיי. אַר.

די 4 יודישע יונגעלייט בעפרייט

מיט אַ געוויסער צייט צוריק האָט די היגע פוילישע פּרעסע געשריבען וועגען 4 אידישע יונגעלייט „אויסוואורפען“ וועלכע האָבען פערגוואַלדיגט א יונגע קריסטין.

ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען זענען די יונגעלייט נישט בעגאַנגען אַזאַ מעשה נבלה.

מ'האָט זיי בעפרייט פון תפיסה און דעם פּראָצעס אַנולירט. אַר.

דער גרויסער ענדעקישער „אוושעם“ סוחר פעראורטיילט אויף 30 זלאָטעס שטראָף.

אין שטאָט-געריכט איז פאָרגעקומען א פּראָצעס אין וועלכען עס האָט געזאָלט אַרויסטרעטען אַלס עדות דער בעקאַנטער ענדעקישער שניט-סוחר קאַמאַסאַ.

קאַמאַסאַ האָט זיך צום פּראָצעס נישט געשטעלט און דעריבער האָט איהם דאָס געריכט פעראורטיילט אויף 30 גילדען שטראָף מיט'ן פערטויש אויף 6 טאָג אַרעסט. אַר.

אַלג. פערזאַמלונג אין דער באַנק „אודזיאַלאָווי“.

קאָמוניקאַט

די באַנק אודזיאַלאָווי ספּאָלדזיעלצי זשעראָמסקי 9, מיטגליד פון פערבאַנד פון אידישע סוחרישע קאָאָפּעראַטיווען אין פוילען, איז געוואָרען א דאַנק דער אינטערווענץ פון לעצטען רעאָרגאַניזירט און פיהרט יעצט א אינטענסיווע קאָאָפּעראַטיווע קרעדיט-טעטיגקייט.

זונטאָג דעם 18 ה. ח. איז פאָרגעקומען אַן אויסערגעוועהנליכע אַלג. פערז. פון די מיטגלידער פון דער באַנק. ביי דעם אָנטייל פון עטליכע צעהנדליג מיטגלידער און ספּעציעלען דעלעגאַט פון רעוויזיאָנס-פערבאַנד ה' ב. מאָטעל איז אונטערן פאָרזיץ פון פּרעזעס ה' מ. דען געוועהלט געוואָרען א נייע פערוואַלטונג און אויפזיכטס-ראַט, וועלכע האָבען זיך געשטעלט פאַר אַן אויפגאַבע צו פערברייטערען די ביז-איצטיגע טעטיגקייט צווישען די מיטגלידער, דורך ערטיילען ביליגען און בעקוועמען קרעדיט, ווי אויך אוועקשטעלען די אינסטיטוציע אויף קאָאָפּעראַטיווע יסודות.

אין דער לייטונג פון דער באַנק איז געוועהלט געוואָרען דער ביזאיצטיגער פאַרבײטער ה' י. קויפמאַן.

צו פערקויפען אַ הויז.

סיאיז דאָ צו פערקויפען א הויז אויף סלאַוואַצקעגאַ נומ. 18 (פריהער סקאַרישעווסקאַ)

אינפאָרמירען קען מען זיך מינדליך. אָדער פער פּאָסט לויט פאָלגענדען אַדרעס:

פעלדשער ק. ראַפּאַפּאָרט, זוואָלין, רינעק 20

געברידער האַנצבערג

האָבען געעפענט

אַני' ערשטקלאַסיגען רעסטאָראַן

א. נ.

„קאַפע-באַר“

וואַרשא, גראַביטשנאַ 1

בעסטע, געשמאַקפולע און כשר'ע עסענס

אונטער דער אויפזיכט פון א ספּעציעלען נאַמן.

אַלע ראַדאָמער, וואָס קומען קיין וואַרשא דאַרפען געדענקען דעם אַדרעס און בעזוכען דעם פיינעם רעסטאָראַן פון זייערע לאַנדסלייט.

Wytw. Wyrobów Cukierniczych

p. t. „Americanka”

L. Wajsbrodt — Rynek 16.

מאַכט בעקאַנט דאָס ג. פּובליקום, אַז אין דער יוד. צוקערניע „אַמעריקאַנקאַ“ כראַאוגוסטאַ 62

אין צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

רינעק 16 אין געוועלב רינעק 14

קען מען בעקומען:

לעקעך, מאַקעראָנען, אייער-מצה'לעך, הערבאַטניקעס,

בישקאָפּטען, טאָרטען - מאָרצעפּאַנאָווע.

מאַקעראָנען פון 2.50 זל; אַ קילאָ; טאָרטען פון 3 זל. אַן אַ קילאָ

פרוכטען און שאָקאָלאַד צו ביליגע פּרייזען.

אורבאַניסטיק אין דער יודישער געגענד

די אורבאַניסטיק האָט היינטיגע וואָך ווידער אָבגעשטאַט א וויזיט אין דער יודישער געגענד. אויפ'ן וואָהעל, שוהל-גאַס און מאַלאַ גאַס האָט מען אין פיעל הייף אומגעוואָרפען די פאַרקאַנעס, שאַפעס, קלאָזעטען און אויף טייל ערטער אויך אַראָבגערוימט הילצערנע הייזלעך. די יודישע איינוואָהנער פון די מפולת'דיגע הייזלעך זענען געבליבען אָהן א היים און זיי וואַלגערען זיך מיט זייער ביסל אָרימקייט אויף די הייף. קאָכען דאָרט אויף פּראָוויזאָריש-אויפגעשטעלטע אייוועלעך און ס'גאַנצע ביסל כלי בית ווי בעטען שענק, טישן, וכדומה שטעהען אויפ'ן פרייען דרויסען אונטער'ן גאָלען הימל.

ד"ר דראַש — סטאַראָסטאַ אין קאָזשעניץ.

דער וויצע-סטאַראָסטאַ ד"ר דראַש איז נאָמינירט געוואָרען אַלס סטאַראָסטע אין קאָזשעניץ, וואוהין ער איז שוין די טעג אָבגעפאָהרען און איבערגענומען דעם אמט.

וואו און ווי אַזוי!

צו געבען צו וואַשען, פאַרבען, רייניגען פוטערס, לעדער, שיך און וועש!

מאָדערנע מעכאַניזירטע אַנשטאַלטען

פון דער כעמישער פאַרבעריי און פּראַלניע

פון פוטער'ס, לעדער'ס, שיך-וואַרג

און וועש

A. HEMPEL

אין ראדאָם — טעל. 19-70

צענטראַלע אויף דער אַלטער שטאָדט 7

פיליע נומ. I זשעראָמסקי נומ. 1

" " II " " 21

" " III " " 59

" " IV טראַאוגוטאַ " 11

פיליע נומ. V סקאַרזשיסק סטאַשיצאַ נומ. 10

לייטער פון דער טעכנישער אַבטיילונג

ALFRED HEMPEL

פיהרט אויס פאַכמעניש און סאָליד

דויערענדע פאַרבען פון דאַמען און מענער - גאַאַדעראָבע, וואָל, ביינוואָל, פוטער'ס, לעדער, לעדערנע גאַרדעראָבעס לאַטשען, פעדערען, זאָקען, לייווענט, פילס א. ד. גל.

די איינציגע אין קעלצער וואָיעוו. פירמע, וואָס פיהרט אויס כעמיש-טריקען דאָס רייניגען פון דאַמען און מענער - גאַרדעראָב, פוטער, דיוואַנעס ווי אויך דאָס אויפפרישען פון מאַנטלען און פאַלטענס

א ספּעציעלע וועש-אַבטיילונג:

צו וואַשען העמדער, קעלנער, מאַנזשעטען. פויערהאַנגען א. ד. גל. ווערט אויסגעפיהרט אָהן צומישונג פון פלאָרק, און אָהן צומישונגען, וועלכע זענען שעדליך פאַר דער וועש, מיט א שענעם זילבערנעם גלאַנץ.

פערזיכערט די ג. קליענטעלע אַז:

1) עס ווערט אויסגעהיטען פאַר שאָדען, פערפיהרונג

2. עס דעפאָרמירט נישט דעם שניט פון אַנצוג

3. פערהיט פון פערלירען די נאַטירליכע פאַרבען

4. פערהיט פון איינלויפען מאַטעריאַל

5. פערהיט פון פערלירען דעם גלאַנץ און די עלאַסטישקייט

6. עס ווערט דערהאַלטען דער פאַסאָן

7. פרישט - אויף די קאָלירען

8. דערהאַלט די אַפּעראַטור

9. פערהיט די פעדים און די געוועבען פון מאַטעריאַל

10. שטעלט צופרידען די פערלאַנגען פון היגיעניע און גוטען געשמאַק.

די נייע טעכניק און די 20 יעהריגע רוטין, פאַכקענטניס פון דער לייטונג בעפולמעכטיגט די פירמע צו פערזיכערען די ג. קליענטעל, אַז די איהר אָנפערטרויטע רעקאָמאַנדירונגען, ווערען אויסגעפיהרט סאָליד, פאַכמעניש און צו דער צייט, צו דער בעסטער צופרידענהייט פון דער קליענטעלע.

דער ברייטער פאַך-פערנעם, ווי אויך די ראַציאָנעלע רעאָרגאַניזאַציע גיבען די מעגליכקייט פון ביליגען, שנעלען און סקרופּולעלע אויספיהרונג פון די עמפּפעלונגען פון די קליענטעל.

מיר בעטען העפליך צו שענקען פולשטענדיגען צוטרוי אונזער פירמע

פּרייזען נידריגע! פּרייזען נידריגע!

מיט אכטונג:

Nowoczesne Zmechanizowane Zakłady

Farbiarnia i pralnia chemiczna

Pralnia bielizny

A. HEMPEL

דאס לעבען אין קעלץ.

דער בעזוך פון הרב הורוויץ אין קעלץ.

אין נאָמען פון הויפּט-ביוראָ פון קרן קימת לישראל האָט בעזוכט אונזער שטאָדט דער בעוואוסטער גייסטרייכער רעדנער, מיטגליעד פון צ. ק. פון מזרחי מיטאַרבייטער פון קרן קימת, הרב ראובן הורביץ שליט״אָ.

זונטאָג איז פאָרגעקומען אין גרויסען זאַל פון טעאַטער פּאָלסקי אַ עפענטליכער רעפעראַט פון ה׳ גאַסט א. ד. ט. „די איצטיגע לאַגע אין א״י״.

מאָנטאָג ביינאַכט האָט דער ה׳ גאַסט גערעדט אין „השומר-הדתי״ א. ד. ט. „יהדות — און קולטור״. די יוגענד האָט פערבּרענגט מיט שירים און רקודים ביז שפּעט אין דער נאַכט.

זיגמונט יאנקעלעווסקי נ. ע.

אין עלטער פון 65 יאָהר איז אין קעלץ היינטיגע וואָך געשטאָרבען דער דירעקטאָר פון דער גרויסער קאַלך-פאַבּריק „קאַדזיעלניאַ״, זיגמונט יאַנקעלעווסקי נ. ע. דער פערשטאָרבענער האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט א טיפּ פון א ענערגישען און פעהיגען געשעפטס-לייטער אין גרויסען פאָרמאַט. ער איז געקומען קיין קעלץ אין יאָהר 1899 פון לאָמזשע און איבערגענומען די לייטונג פון דער פירמע „קאַדזיעלניאַ״. די איי-גענטימער פון דער פירמע די ה״ה ערליך האָבּען זיך באַלד דערקאָנט אויף די פעהיגקייטען פון דעם יונגען יאַנקעלעווסקי און איהם אָנפערטרויט די אָנפיהרונג פון דער אונטערנעמונג.

צוזאַמען מיט זיין ברודער ה׳ מיעטשיסלאַוו יאַנקעליעווסקי, האָט דער פערשטאָרבענער דערפירט די אונטערנעמונג צו אַ הויכער און שטאַרקער ענטוויקלונג. די פירמע „קאַדזיעלניאַ״ איז היינט איינע פון די גרעסטע פון דעם מין אין פוילען.

דער פערשטאָרבענער איז געווען זער באַליבּט צווישען די אַרבייטער און א דאַנק אים זענען אויסגעמיטען געוואָרען קאָנפליקטען, וועלכע אַנטשטיין תמיד צווישען אַרבייטסגעבער און אַרבייטער.

ער פלעגט אונטערשטיצען אַלע אינ-סטיטוציעס און קיינמאָהל נישט אָפּגע-זאָגט קיין שפּענדונג, ווען מען האָט זיך נאָר צו אים געוואָנדען.

אין דער לויה האָט זיך בעטייליגט זעהר א ג ר ו י ס ע ר עולם. בראָש פון לויה-צוג זענען געגאַנגען די אַרבייטער פון „קאַדזיעלניאַ״, דאַן אַלע בעאַמטע, פיל פריינט און בעקאַנטע, די מיטגלידער פון „קלוב טאָוואַזשיסקי״ וואו דער פערשטאָרבענער איז געווען אַ מיטגליד. ס׳זענען געטראָגען געוואָרן זעהר פיל קרענץ.

אויפן בית-עלמין האָבּען געהאַלטען טרויער-רעדעס דער מיטאייגענטימער פון „קאַדזיעלניאַ״ ה׳ ע ר ל י ך פון ווארשא און א פאָרשטעהער פון די פאַבּריקס-אַרבייטער. דער חזן גורניצקי מיט׳ן כאָר האָט אָפּגעריכט די געהערי-גע תפלות.

דער פערשטאָרבענער איז געווען א פעטער פון בארימטען פרעזידענט פון אַלוועלטליכען „מזרחי״ הרב גאָלד.

תנצבה.

גרויסע אנטי-טשעכישע מאניפעסטאציע.

היינטיגען דינסטאָג איז ביים וואָיעוואָדזטווא-הויז פאָרגעקומען אַ פייערליכע מאַניפעסטאַציע געווידמעט די לאַגע פון די פּאָלאַקען אין טשעכאָסלאָוואַקיי. נאָכ׳ן אויסהערען אייניגע רעדעס איז אָנגענומען געוואָרען אַן׳ ענטשפּרעכענדע רעזאָלוציע. דאַן האָט דער מאַניפעסטאַציע-צוג זיך געלאָזט איבער די גאַסען און גע-מאַכט אויסרופען: „נאָך אָלזאַ״ א. ז. וו.

B. P.

Zygmunt JANKIELEWSKI

Długoletni Kierownik Zakładów „Kadzielnia“

w Kielcach

zmarł dn. 18 września b. r. przeżywszy lat 65. Pogrzeb odbył się w Kielcach dn. 19 b. m. o czym zawiadamiają pozostali w głębokim żalu.

Żona i Rodzina.

פון שערי-ציון.

דאָס איינציגע ציוניסטישע ביהמ״ד „שערי-ציון״ אין קעלץ וואָס עגזיסטירט שוין עטליכע דרייסיג יאָהר, האָט שוין פיעל געלייסטעט פאַר׳ן נאַציאָנאַלען אויפבויאונג׳ס-ווערק, און אויך צום היינטיגען טאָג נעמט ער אַנ׳אַקטיווען אנטייל ביי די נאַציאָנאַלע אַרבייט און ביי די בעזונדערע אונטערגענומענע אַקציעס, וואָס ווערען שטענדיג געקרוינט מיט ערפאָלג. אין צוזאַמענהאַנג מיט די בעפאָרשטעהענדע ימים-נוראים, האָט די לייטונג פון דאָזיגען ביהמ״ד מיט׳ן גבאי ה׳ נחמי׳ אָסטראָוויטש בּראָש, אָנ-גאַזשירט די בּעסטע שטאָדט׳ס-בעלי-תפילות. מיט א ספּעציעל איינגעשטו-דירטען כאָר. ס׳איז צו האָפען, אַז די אָרטיגע נאַציאָנאַלע מתפללים, וועלען וויסען ווי געהעריג אָבצושאַצען דאָס און צאָהלרייך קומען דאַוונען.

פון ספּאָרט-לעבען.

זונטאָג דעם 25-טען ה. מ. קומט פאָר אויפ׳ן מיליטערישען סטאַדיאָן אַן אינטערסאַנטער פוטבאָל-מעטש פון פּויליש׳ן מייסטער „קראַקאָוויאַ״ (קראָקע) אין וועמענ׳ס רייהען סטרעט אַרויס דער בעריהמטער יודישער מיטעל-לויפער גרינבערג, מיט דער קעלצער רעפּרע-זענטאַנץ. דער מעטש ווערט דורך די היגע ספּאָרט-קרייזען מיט שפּאַנונג ערוואָרט.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!

ס׳ווערט בעקאַנט געמאַכט די ג׳ מתפללים דאָס אַזוי ווי יעדעס יאָהר וועלן אויך אין די היי-יעהריגע ימים טובים ראש-השנה, יום-כפור, און סכות דאַוונען אין ציוניסטישען ביהמ״ד „שערי-ציון״ (טשאַרנאָווסקאַ 1) די בעסטע חזנים מיט א ספּעציעל גוט איינגעשטודירטען כאָר.

גבאי: **נחמיה אָסטראָוויטש**

שלעכטער קוואַליטעט פון די היגע ציגעל.

לעצטענס האָט די אָרטיגע וואָיע-וואָודזטווא איבערגעשיקט צום טעכנישען סאָפּערען-אינסטיטוט אין וואַרשא, די ציגעל-אויסאַרבייטונגען פון די קעלצער ציגעלניעס, אַדורכצופיהרען אַ געהעריגע אַנאַליז, וואָס איז אָבער אויסגעפאַלען שלעכט פאַר די דאָזיגע פאַבּריקען. ווי די אַנאַליז לויטעט זענען די היגע צי-געל פון שלעכטען קוואַליטעט.

ייוואָ-אקציע אין קעלץ

היינט ווײלט אין קעלץ דער שליח פון ייוואָ, פריינד י. גרינצווייג, וועלכער קומט פון ראַדאָם, וואו ער האָט דורכ-געפיהרט מיט גרויס ערפאָלג די אַקציע לטובת דעם יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט אין ווילנאַ.

מיר גלויבען, אַז אויך קעלץ וועט זיך אויסצייכענען אין דער אַקציע און נאָכ-טהון דעם גוטען ביישפּיעל פון ראַדאָם.

יוסף קאַמען אין קעלץ

דינסטאָג דעם 27-טען ה. מ. (מוצאי ר״ה) קומט פאָר אין זאַל פון טעאַטער „פּאָלסקי״ דער איינציגער אויפטריט פון בעריהמטען יודישען קינסטלער יוסף קאַמען, וואָס וועט אויפטרעטען אין אַ נייעם פּראָגראַם. נאָך אַ דערפאָלגרייכען טורנעע איבער אויסלאַנד.

אבטיילונג פאר אסטראוויעץ, אפאטאוו, וויערזשבניק און אומגעגנד.

לענדער — ערד און וואולקאנען

אהרן פרידענטאהל

מען האָט אונז שטענדיג ערקלערט און געלערענט, אַז אויף דער ערד גע-פונען זיך בערגער, וועלכע הייסען וואולקאַנען. די וואולקאַנען האָבען אַנ׳ אייגענשאַפט פון צייט צו צייט צו פערפלייצען איהר גאַנצער סביבה מיט ברענענדיגער לאַווע, וועלכע פערניכ-טעט אַלץ, פערשיט בליהענדע שטעט און ישובים.

די לעצטע צייטען טרעפען מיר אָן אויף וואולקאַנען, וועלכע געפונען זיך נישט אין די בעטרעפענדע בערג, נאָר אויף די ליפּען פון די דיקטאַטאָרען, וועלכע ווערען וואולקאַניזירט בלויז רעדענדיג וועגען פרעמדע ערד און לענדער.

די לעצטע אַרויסטריטען פון פיהרער פון נאַצי-דייטשלאַנד זענען פון דעם קאַליבער. ער זאָגט אָן קריגס-דראָהענ-גען, אויב מען וועט איהם נישט געבען זיין טשעכישער ערד, זיין סודעטען-לאַנד.

אַזוי איז געווען ביי עסטרייך און דאָס זעלבע קומט פאָר ביי טשעכאָ-סלאָוואַקען. און ווער קען וויסען ווי נאָך די נאַציס וועלען אין גיכען נאָך פרעמדע ערד דעם זעלבען סיסטעם בענוצען.

פון א ליטווישען רב ווערט דער-צעהלט פאָלגענדער כאַראַקטעריסטישער פאַל:

צו איהם זענען געקומען 2 שכנים מיט געהאַלדען און קריגערייען איבער א שטיקעל ערד. יעדער פון די שכנים האָט געליאַרעמט, אַז דער צווייטער נעמט איהם צו זיין ערד.

דער רב האָט אויסהערענדיג זייערע טענות דאַרויף געענטפערט: הערט, איך מוז די ערד זעלבּסט פרעגען צו וועמען זי געהערט און דאַן וועל איך אייך אַרויסזאָגען דעם פּסק.

די 2 קריגערישע שכנים האָבען שטיל אָנגעוואַרט אויפן רב׳ס פּסק.

דער רב האָט זיך דאַן מיטן אויער צוגעבויגען טיף צו דער ערד, ווי ווע-לענדיג אויפנעמען איהר ענטפער.

נאָך אייניגע מינוטען האָט זיך דער רב אויפגעשטעלט און געזאָגט צו די בעלי דינים: הערט, וואָס די ערד האָט געזאָגט:

אויף מיין פראַגע צו וועלכען פון אייך זי געהערט, האָט זי מיר געענ-פערט, אַז פערקעהרט, נישט זי געהערט צו איינעם פון אייך, נאָר איהר ביידע געהערט צו איהר, ווייל פריהער צי שפּעטער וועט איהר צו איהר אָנקומען.

דער רב האָט דעריבער פערענדיגט: צו וואָס די געהאַלדען איבערן שטיקל ערד, סיי ווי געהערט איהר צו די ערד.

דערמאָהנט האָט מיך אָן דעם לע-זענדיג די אַלאַרמען פון נאַצי-פיהרער וועגען זיין ערד (זיין טשעכישע, זיין עסטרייכישע, זיין אַפריקאַנישע קאָלאָ-ניעס ערד).

מקול מחרץ ומגדף

די לעצטע וואָך האָט זיך זעהר פערשטאַרקט די לעסטערונגס אין בע-שמוצונגס-אַקציע געגען יודענטום.

דער נאַצי-פיהרער און זיין רוימישער תלמיד „בעגרינדען״ זייער ראַסען-טעאָריע. מען שיט פעך און שוועבל אויף יודען. אין דער זעלבער צייט וואָס מען רעדט מיט גאָט אויף די ליפּען וועגן די „אונטערדריקטע״ סודעטען-דייטשען, וועלכע גאָט האָט דאָך נישט בעשאַפען מען זאָל זיי „פּייניגען״, טרעט מען אַרויס געגען 17 מיליאָן יודען מיט פערניכטונג׳ס-פּלענער.

עס מאַכט דעם איינדרוק ווי מען וויל מיט אומריינקייט אַבשווענקען דעם יודישען נאָמען. אָבער אונזערע היס-טאָריע דערצעהלט אונז אַז אַזאַ עהנליכע געשיכטע איז פאָרגעקומען מיט 2 טוי-זענד יאָהר צוריק. און אַזוי ווי דאַן וועלן מיר אויך היינט אַרויס געשטאַרקט.

אַזוי דערצעהלט אונז די היסטאָרישע אגדה:

א געוויסער הערשער אין ירושלים, האָט בעמערקט. אַז אַלע אראבער טראָ-גען טאָג-טעגליך זאַגאַר פון די ווייטסטע ערטער מיסט און שיטען עס אויס אויף אַ געוויס אָרט אין די שטאָט ירושלים.

דאָס האָט אים פעראינטריגירט און ער האָט זיך אָנגעהויבען נאָכפרעגען וועגען דעם אונפערשטענדליכען ענין, ביז מען האָט איהם אויפגעקלערט אַז אויפ׳ן זעלבען אָרט האָט זיך אַמאָל געפונען דער יודישער בית-המקדש און אום אָבצומעקען געענצליך דאָס יודישע בית-המקדש, דעם אַמאָליגען יודישען גלאַנץ-פּעריאָד, איז ערקלערט געוואָרען אַלס מצוה דאָס אַריינשיטען כאָטש איינמאָהל אין טאָג א קעסטעלע מיסט.

די אַראַבער פון און אַרום ירושלים האָלטען דעריבער זעהר שטאַרק פון די מצוה און שוין צענדליגער יאָהרען ווי מען שיט כסדר מיסט אויף דעם איינ-ציגען יודישען מאָנומענט.

דער קיסר האָט באַלד אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל נישט בלויז אויפצוהערען שיטען מיסט, נאָר יעדער איז פערפליכ-טעט צו אַרבייטען ביים אָבּרייניגען דעם אָנגעקליבענעם באַרג מיסט פון הר הבית.

אַזוי איז צוריק ענטשטאַנען דער הר הבית מיט די כותל-המערבי, ביי וועלכע טויזענדטער יודען געפונען זייער אָנ-האַלט און האָפנונג.

דאָס שיטען מיסט דורך אונזערע שונאים האָט אונז דאַן צוריקגעגעבען אונזער כותל-המערבי.

אויף די שוועל פון נייעם יאָהר זאָל עס אונז בעפליגלען מיט די האָפנונג אַז אויך דאָס היינטיגע שיטען מיסט אויפ׳ן יודענטום דורך די נאַציס און זייערע תל-מידים וועט האָבען פונקט די פערקער-טע ווירקונג — פון ענטשטעהונג פון א מלכות-ישראל אין איהרע היסטאָרישע גרעניצען.

פון קרייז-געריכט.

דאָ איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען בעאַמטען בלאָזשעיעווסקי, וועלכער איז בעשולדיגט געוואָרען אין פערכאַ-פּען געלדער פון ווינטער-הילף.

דער בעאַמטער בלאָזשעיעווסקי איז צוגעטיילט געוואָרען דורכ׳ן מאַגיסטראַט איינצוקאַסירען די געלדער, וועלכע וועלען איינפליסען אויף די ווינטער הילף-אַקציע ביים אויסקויפען די פּאַ-טענטען.

עס זענען דערביי ענטדעקט געוואָרען מיסברויכען.

נאָכן אויסהערען פערשידענע עדות האָט דער ריכטער קיקוליאַק איהם פערמשפּט אויף 3 מאָנאַטען תפיסה. אָבּ-לעגענדיג די שטראָף אויף 2 יאָהר.

דער מיטבעשולדיגטער יונגער פּאַנ-צער איז אינגאַנצען בעפרייט געוואָרען.

• • •

דער צווייטער פּראָצעס איז פאָרגע-קומען געגען 2 כוליגאַנעס, מיטגלידער פון דער ענדעקישער אָרג. „פאָלסקאָ-פראַצאַ״, וועלכע מיט אַ פּאַר מאָנאַטען צוריק, אָנפאַלענדיג אויף יודישע דורכ-געהער, מיט אַ מעסער פערוואונדעט דעם יודישען יונגערמאַן רייכציייג.

די בעשולדיגטע האָבען געשטעלט פאַלשע אַליבּעס, דאָך איז אָבער דורך די פּאָליציי פעסטגעשטעלט געוואָרען דאָס די בעשולדיגטע זענען די אָנ-פאַלער.

דער אורטייל איז געפאַלען:

צו 6 חדשים תפיסה מיט׳ן אָבלייגען די שטראָף אויף 2 יאָהר.

ראדאמער כראניק

ראדאם ווערט איינגע־טיילט אין 31 וואל-קרייזן

דער וואהל - רעפעראט פון דער סטאראסטווא האט שוין געמאכט א פערטיילונג אויף וואהל-קרייזן אין ראדאם.

ראדאם וועט צעהלען 31 וואל-קרייזען.

דינסטאג האבען זיך שוין בעוויזען בעקאנטמאכונגען אויף די מויערען פון שטאדט פון דער אָרטיגער אדמיניס־טראטיווער מאכט וועגען דער וועהלער־ליסטע צום סענאט.

די צווייטע וואך, מיטוואך, זאל דער שטאדט-ראט רופען א זיצונג וועגען דעלעגירען 20 פערזאהן אין דעם וואל־קאלעגיום.

דער זעלבסטפערוואלטונג דינט די רעכט צו שיקען אזא צאהל אויף די זיצונגען פון די עלעקטארען.

דער דירעקטאר פון דער „אובעז־פיעטשאלניע", פיעטרושעוויטש איז בע־שטימט געווארען אלס וואהל-קאמיסאר איבער די ראדאמער וואהל-קרייזען.

גרויסער מאסן-מיטינג

אין פערשידענע שטעדט אין גאנצען לאנד זענען פארגעקומען מאסען-מי־טינגען, אויף וועלכע ס'זענען אנגענו־מען געווארען רעזאלוציעס וועגען פעראייניגען די אלזא-געגענד מיט פוילן.

אזא מאסען-מיטינג איז אויך פאר־געקומען אין ראדאם מיטוואך אווענד אויפן פלאץ דריטער-מאי, אין וועלכען ס'האבען אנטייל גענומען פיל טויזענטער מענשען.

עופות מעג מען שחט'ען ערב יום טוב

דער ארבייט'ס - אינספעקטאר האט ערלויבט צו שחט'ען עופות זונטאג ערב יום-טוב פון 7 ביז 10 אין דער־פריה.

האנדלען און פערקויפען טאר מען נישט.

אראבגעפאלן פון צווייטן שטאק

מאנטאג איז אויף טראוגוטא 40 אראבגעפאלען פון צווייטען שטאק דאס 6 - יעהריג יונגעלע גאלדבערג. צום גליק האט דעם קינד גארנישט געשאדט און ס'איז ניצל געווארען פון שווערע פאלגען.

האמוניקאצעו

דער קולטורעלער קרייז ביים ראַ־דאמער בית"ר אָרדענט איין יעדן שבת 8 א זייגער אווענט א לעבעדיגע ציטונג מיטן אנטייל פון: נפתלי טוכמאן, בונם דארן, ג. מינצבערג, ב. זאלצבערג, ראַ־זענבערג, העלפאנט און אנד.

נאך די צייטונג — אינטערעסאנטע רעציטאציעס.

מאנטאג דעם ערשטען טאג ראש־השנה 5 א זייגער נ. מ. אין לאקאל פון דער אלג. ציוניסטישער ארגאני־זאציע טראוגוטא 55 וועט פארקומען א רעפעראט פון פראפ. אלחנן שיצער א. ד. ט. „אייביגקייט און פערגענגליכ־קייט. איינגאנג פריי.

„פון קינא אדריא"

אין קינא „אדריא" ווערט היינט געוויזען דאס פרעכטיגע בילד „פענסיא־נארקא" מיט די בעקאנטע סטארען דעאן דורבין און מארשאל.

דער פילם פערמאגט פיעל הומאָר, ווי אויך ריהרענדע סצענעס צווישען א טאכטער און מאמע.

אויסער דעם פילם ווערט געוויזען א שעהנע קאליר-צוגאבע און דער אינ־טערעסאנטער פאט פון דער וואך.

איסגעהאקט שויבען אין איודיש געוועלב

ביים יודישען סוחר אברהם ווייסמאן אויף מאלטשעווסקי 19, האט מען מיט־וואך אווענד אויסגעהאקט די שויבען פון געוועלב.

אין זעלבען אווענד איז אויף יענער גאס געשטאנען א גרופע מענשען, וואס האבען געמאכט אנטי-יודישע אויסרופען און איינינע פון זיי האבען אריינגע־ווארפען שטיינער אין יודישען געוועלב. די שטיינער האבען קיינעם נישט גע־טראפען, נאר בלויז אויסגעזעצט די שויבען.

קאנצערט פון פאלקס-מוזיק

דער בעוויסטער דיריגענט עקיבא דורמאשקין, וועלכער פיהרט היינט אן מיטן שוהל-כאר גרייט-צו חוה"מ סוכות א גראנדיעזען קאנצערט פון פאלק'ס־מוזיק.

KINO APOLLO

גרויסער פריהמארגען פראגראם
זונטאג 12 און 1^{45} אז.
א שענער פ י ל ם, בערימטע פראדוקציע

מארקא פאלא

אין די הויפט - ראל
ג א ר י ק א א פ ע ר
ג ו ר י ע ס י ג ר י ד
א י ב ע ר ן פ ר א ג ר א ם
פאט - וואך און אנדערע צוגאבען
Od poniedziałku
? ? ?

KINO APOLLO

היינט זונטאג
בעריםטער פראגראם
דער שענער פוילישער פילם

Profesor Wilczur

לויט די בערימטע דערציילונג
פון ראלענגא מאסטאוויטש
אין די הויפט - ראל
קאזשימיעזש יונאשא סטענפאווסקי
מיט: בארשטשעווסקא, זאכארעוויטש, וועגנזשין
צוויקלינסקא, וואסטשעראטיטש, דאמיענצקי, לאושינסקי.

Lekarz - dentysta
Henryka Rakocz
POWRÓCIŁA
Radom, ul Piłsudskiego 13, m. 2.

Fabryka Mydła i Świec
«SPORT»
wł. Zylbermanowie
Warszawa Grodzieńska 47
tel 10-11-93; 10-11-94
ווינשט אלע ג' אבאנענטער און קאנסומענטען
א כתיבה וחתימה טובה

אין דער שוהל פון „בית - יתומים" (אויף אבאזשיסקא)
וועלען אויף די
ימים-נוראים
פעדדינגען ווערן שטעטט
דאווענען וועט דער אויסגע־צייכענטער בעל - תפילה ה'
יוסף מאנדעל
דער גאנצער איינקונפט געהט פאר'ן בית - יתומים.
בילעטען צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון ב"י.

Fabryka Sukna
A. Rapaport
Bielsko
Oddział w Radomiu, Żeromskiego 23
telefon Nr 24-07
Poleca na sezon jesienny materiały najwyższej jakości w najmodniejszych wzorach.
Ceny ściśle fabryczne.

א הארציגען מז"ט ווינשען מיר אונזער חבר
י ע ק ב פ יי נ ס ו ך מיט זיין פ ר ו י
צו דער חאכצייט פון זייער זוהן
א ב ר ה ם י ו ס ף
מיט פרל,
ב ע ל א א יי ז ע נ מ א ן
זאלען זיי דערלעבען פיל נחת פון זייערע קינדער
חברה אהבת רעים

צו דער עפענטליכקייט

איך פרעג די גמינע און דעם ראבינאט צי א גמינע-שוחט, וואס נעמט פענסיע ביי די גמינע מעג שחט'ען אין דער היים אויף שמוגעל? דאס זעלבע פרעג איך דעם שוחט גופא, צו ס'איז אזוי על פי דין ועל פי יושר?

דער דאזיגער שוחט הייסט חיים פוטערמאן (זאמלינע 25), וועלכער האט געגעבען ת"ק און אונטערגעשריבען אנ'איסור-קוויטעל נישט צו שחט'ען בלי הגמינע. ער וועט דאס נישט קענען אבלייקענען, ווי ער האט שוין אמאהל דאס געטהון, וייל היינט איז דאס א פאקט, וואס קען בעשטעטיגט ווערען דורך עדות נאמנים.

אזוי זעהט אויס דאס היגע שחיטות; אין דער צייט ווען דער פרעזעס ה' דען וויל אוועקשטעלען דאס שחיטות-וועזען ווי געהעריג, לאזען עס נישט אט אזעלכע שענע יודען, ווי דער אויבענדערמאנטער שמוגעל שוחט.

מאיר געלבארד

Nowoczesne żyrandole
otrzymasz tylko
w firmie
»ELEKTRO«
właściciel L. Bergajzen
Radom, ul. Żeromskiego 14

Cukiernia TURECKA
właściciel Kassim Ałtasz
otwiera z dniem 24 b. m. swoją cukiernię przy
ul. Żeromskiego 9
Doskonałe wyroby cukiernicze i piekarskie do nabycia z dniem otwarcia.
przyjdź i przekonaj się!

פ א ד ע ר ט א י ב ע ר א ל
נ א ך ד י
ב ע ס ט ע ל י כ ט
«מ ע ט ר א פ א ל»

מאן און ווייב ווילען שווערן

איך האב עטליכע יאהר געהאנדעלט מיט אברהם אייזמאן און זיין פרוי שרה שטארקמאן, פון גיסערסקא 20. דורך דער צייט האט זיך אנגעזאמעלט א חוב פון 560 זל. וואס מיר קומט ביי זיי. אויפן פראצעס האבען זיי געלייקענט און דאס געריכט האט גע'פסק'ענט, אז זיי זאלען אבגעבען א שבועה דאורייתא אין שוהל ביים גאנצען צערעמאניאל וואס מען איז זיך נוהג אין אזא פאל. ביז דינסטאג איז געווען דער טערמין, דאן זענען זיי געקומען צום הרב קעסטענבערג אויספיהרן די שבועה. דער רב האט די שבועה אבגעלעגט נאך די ימים נוראים.

איך וואהרען זיי, אז זיי זאלען זיך גוט בעדענקען און דערמאנען, כדי ס'זאל נישט קומען חלילה צו א פאלשע שבועה, פון וואס ס'קענען ענטשטעהן שפעטער שווערע קאנסעקווענצען.

שלמה נטע פאטאזשניק

CÉDIB
UNIVERSITE DE BEAUTE
PARIS
RACJONALNA pudry kremy szminki płyny KOSMETYKA
Nasze instytuty kosmetyczne w całej Polsce

Kino ADRIA
זונטאג דעם 25 — 12 און 2 אז.
דינסטאג דעם 27 12 און 2
פריהמארגען - פילמען
Piękny film p. t.
Strzelec Bengali
w rol. gł.
Schirley Temple Victor Mc, Laglen
Nad program: Dodatki

Do niedzieli d. 25 Września włącznie.
Kino ADRIA
Aocywesoła komedia muzyczna p. t.
PENSJONARKA
w rol. gł. Deanna Durbin
Herbert Marchal
Nad program: Kolorowy dodatek i tygodnik P. A. T.

אכטונג קעלץ!
אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטארבייטער
ק. ביינוואל
שריפטליך יען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben"
Kielce, ul. Warszawska 2.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען זלאט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אנדערע לענדער 30 סענט.
1-sza i ostatnia strona liczą 10 szpalt.
TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.